

Da li poznajemo srpsko društvo – život i statistika, 11. juna 2007.

Koliko se dobro poznajemo?

Demokratski politički forum održao je svoju drugu debatu pod nazivom "Da li poznajemo srpsko društvo – život i statistika". Debata je održana 11. juna 2007. na sceni 3 Jugoslovenskog dramskog pozorišta.

Uvodne reči u debati imali su naši istaknuti analitičari i istraživači: **Svetlana Logar** (Strategic Marketing), **Miladin Kovačević** (Zavod za statistiku Srbije) i **Srećko Mihailović** (Institut društvenih nauka). Moderator debate bio je novinar Studija B **Đorđe Mičić**.

Debatom "**Da li poznajemo srpsko društvo – život i statistika**" učesnici Demokratskog političkog foruma sagledavali su statistiku u različitim segmentima života – privredi, prosveti, nauci i zdravstvu, otvarajući strateška pitanja razvoja našeg društva i usklađenosti sa globalnim tokovima.

U dinamičnoj debati, veliki broj stručnjaka iz različitih oblasti, kao i predstavnici političkih stranaka, predsednici opština, novinari i predstavnici nevladinih organizacija, razgovarali su o socijalnoj strukturi, demografskoj slici i društvenim vrednostima. Ukrštanjem ovih različitih slika, želeli smo da istaknemo značaj razumevanja istraživanja društva i društvenih kretanja za stvaranje realnih politika u svakoj od ovih oblasti.

Urednica novog veb sajta **Vesna Marjanović**, predstavila je učesnicima i predstavnicima medija i naš www.politickiforum.org. Veb redakcija Demokratskog političkog foruma, nastaviće na ovom mestu da prenosi diskusije i debate i da razvija dijalog sa građanima.

Otvaranje debate

Dorđe Mičić: Otvaram drugu debatu Demokratskog političkog foruma Centra za demokratiju. Srbija će za dva dana ponovo krenuti evropskim putem, a Evropa je uspjela poslednjih godina da nas upozna i rečima i delom. Oni o nama misle uglavnom promenljivo, mi o sebi kažemo da smo najbolji, ako ništa drugo onda bar unikatni, a oni najhrabriji među nama postavljaju pitanje koliko mi zaista sami sebe poznajemo.

Današnja debata "Da li poznajemo srpsko društvo - Život i statistika", ima za cilj da otvori strateška pitanja razvoja našeg društva i usklađenosti sa globalnim tokovima, i to sagledavajući razne segmente društva.

Dragoljub Mićunović: Naglasiću da imamo plan i program da svakog drugog ponedeljka držimo ove debate. Želimo da one postanu navika raspravljanja kod nas. Ovog puta ćemo već idućeg ponedeljka imati novu tribinu sa temom "Od nasilja ka toleranciji".

Želim da pozdravim i prisutne studente i publiku i želim da im kažem da oni takođe mogu da postavljaju pitanja učesnicima i da na taj način učestvuju, kao što će se i građani uključivati preko sajta i na druge načine u ove debate.

Svetlana Logar: Svaka naša poruka dramatično utiče na očekivanja građana

Gospodin Kovačević nam je dao izuzetno dragocene informacije šta stvarnost jeste, i šta je jedna egzaktna realnost. Međutim postoji i druga realnost, kao što jako dobro znamo, a to je realnost u našim očima. Dakle pitanje percepcije kako građani zaista vide tu realnost.

Ono što je dobro poznato, a to želim da vam pokažem preko niza primera koje sam za ovu priliku odabrala, jeste ta realnost koju mi veoma često vidimo, i koja je možda često mnogo značajnija kao regulator ponašanja, kao nešto što formira naše stavove, od objektivne realnosti.

To naše viđenje stvarnosti je veoma značajno iz mnogih razloga. Ponašanje i stavovi u ovom našem slučaju znače upravo to - prihvatanje tranzicije, prihvatanje ponašanja koja su nužna da bi promene mogle da žive, da se realizuju i prihvatanje nekog drugog sistema vrednosti. Znači, za to je percepcija realnosti u suštini mnogo značajnija od same objektivne realnosti. Naravno, one nisu nepovezane, ali ja ću vam pokazati nekoliko primera gde su one u vrlo velikoj diskrepanciji.

Postoji i druga realnost, a to je realnost u našim očima.

Još jedna stvar koja je veoma važna jeste da upravo u tom prostoru razlike između onoga što je objektivna stvarnost i što je percepcija te stvarnosti vrlo često i vrlo mnogo se upotrebljava jedan prostor, ja bih rekla za manipulaciju u stavovima građana i za različite poruke koje građani sa te tačke gledišta mogu da prihvate.

Jedno od pitanja koje mi gotovo svakog meseca postavljamo građanima i koje je jako indikativno u tom smislu o kojem sam govorila - o percepciji stanja od strane građana - jeste jedno jednostavno pitanje: "U kom pravcu ide Srbija, da li u dobrom ili u lošem pravcu?". Iz toga jako mnogo možemo da naučimo.

Pripemila sam jedan vrlo složen grafikon, mogli bismo da ga analiziramo jako dugo, ali ću se zadržati samo na par mesta kako bih ilustrovala ovo što sam rekla. Crvena linija na grafikonu je procenat građana koji su rekli u određenom mesecu, u određenom trenutku da Srbija ide u lošem pravcu, plava linija je procenat građana koji su rekli da Srbija ide u dobrom pravcu, a zelena je nešto što mi zovemo neto efekat. Kada je on negativan znači da veći procenat građana kaže da Srbija ide u lošem pravcu od onih koji kažu da ide u dobrom pravcu.

Crvena linija pretežno dominira grafikonom iz meseca u mesec, ali svi njeni usponi i padovi vezani su za neke trenutke. Veoma dobar primer koji na žalost imamo, jeste upravo trenutak ubistva premijera Zorana Đinđića i uvođenje vanrednog stanja. Pre toga smo takođe imali dominantnu crvenu liniju, dakle Srbija ide u lošem pravcu. Pazite sada šta se dešava: u mesecima vanrednog stanja plava linija dominira - 66%, 65%, 54% građana u tom periodu kaže da Srbija ide u dobrom pravcu. Kada bi to neko gledao sa strane mogao bi da kaže "sa ovim narodom nešto nije u redu". Pazite, ubijen je premijer, uvedeno je vanredno stanje, svuda na ulicama je policija u maskirnim uniformama, ne zna se šta će da se dogodi, a naši građani dramatično kažu "Srbija konačno ide u dobrom pravcu". Dakle, u tom času, optimizam vlada kod naših građana.

U tom nesrećnom periodu uradili smo jako mnogo istraživanja, ne samo terenskih, već i razgovora sa građanima u tzv. malim fokus grupama. I bilo je veoma logično i jasno zašto se tako građani osećaju. Dakle, vanredno stanje, bez obzira šta mi sada govorili o njemu, građani su doživeli kao konačno vrlo efikasno ujedinjenje političkih i svih ostalih snaga u Srbiji u borbi protiv organizovanog kriminala. Vanredno stanje je u tom periodu postalo generičko ime za efikasnost. Ljudi su govorili da bi to vanredno stanje trebalo da uvedemo i u zdravstvu, i u prosveti, u svim domenima.

Vanredno stanje, građani su doživeli kao efikasno ujedinjenje političkih i ostalih snaga u Srbiji, u borbi protiv organizovanog kriminala.

Mi smo tada razgovarali sa svim političkim opcijama, dakle sa građanima koji su podržavali različite političke opcije, i u našim izveštajima je pisalo, kažem to jer mi je veoma važno i veliko lično iskustvo, da su čak pristalice radikalnih opcija, dakle desne opcije, takođe bile vrlo sličnog mišljenja. Bilo je puno ljudi koji su govorili "ja sam bio politički protivnik Zorana Đinđića, ali ovo što se sada dešava je dobro za Srbiju".

Da pogledamo dalje, uvek pred izbore, kad god se kod ljudi stvori nada da će se nešto efikasno dogoditi i završiti ili uraditi u ovoj zemlji, da će se neka obećanja ispuniti, imamo skok optimizma i građani kažu "idemo u dobrom pravcu". Evo primera: pozitivna ocena Studije izvodljivosti donosi pad negativnog, skok pozitivnog; zatim prekid pregovora o priključenju EU donosi "mali treptaj", ako se sećate o tome se jako malo govorilo po medijima, dakle "mali treptaj", ali kao da ništa nije bilo; zatim Ustav i referendum, parlamentarni izbori, fantastična nada se kod ljudi stvorila, to je drugi takav period posle vanrednog stanja. Posle ćemo videti kako je taj Ustav, referendum, imao fantastične efekte na mnoge stvari. Da li je to dobro ili loše možemo da komentarišemo kasnije, ali Vlada sada mora odgovorno da se ponaša. Mislim, i nadam se, da će se ova Vlada prema toj nadi koju je dala građanima, odnositi odgovorno.

Nadam se, da će se ova Vlada prema nadi koju je dala građanima, odnositi odgovorno.

Zatim slede neuspesi oko formiranja Vlade, i crvena linija odmah ide gore. Ne mogu sada, na žalost, mnogo da se zadržavam na ovim rezultatima ali mislim da smo uspeali da vidimo koliko je važna ta percepcija realnosti.

Sledeće o čemu ćemo govoriti je ocena sopstvenog standarda. Mi vrlo često pitamo građane da ocene sopstveni život. Od gospodina Kovačevića smo čuli koliko smo u suštini napredovali od 2000. godine na ovamo, i svi objektivni indikatori jasno govore o tome. Da pogledamo sada percepciju građana: plava linija označava odgovor "moj životni standard je sada bolji", crvena "moj životni standard je gori", a sve što je razlika to je što ljudi kažu "isto mi je". Da li se u vanrednom stanju išta promenilo u našem životnom standardu? Naravno da nije, ili bar ne toliko da to osete građani, ali osećanje da se nešto efikasno dešava, da se ljudi počinju odgovorno ponašati, čak i tu percepciju menja, pa ljudi kažu "dobro, i nije mi tako loše jer očekujem da će mi biti bolje". Dakle to je psihologija ljudi koja se ne sme zanemariti i svi mi i političari i građani moramo prema tome odgovorno da se ponašamo.

Da pogledamo ukratko i skok nekakvog pesimizma. Recimo period nakon donošenja Ustava, tu smo na žalost neke mesece ispustili, građanima je bio podignut optimizam, imali su veliko očekivanje, a kada se očekivanja jako podignu pad u pesimizam je mnogo dramatičniji, što je za ovu zemlju jako dramatična posledica. Mislim da je ovo jako dobra poruka sadašnjoj vladi od koje građani očekuju odgovorno ponašanje.

Slična kretanja očekivanja imamo i za vreme vanrednog stanja, pred predsedničke izbore, parlamentarne izbore 2003. godine, itd. Dakle, sve poruke i obećanja koja šalju naši političari i naše stranke moraju biti odgovorna. Psihologija koja iza toga stoji je veoma ozbiljna i može da ima za živote ljudi veoma dramatične posledice.

Ja sam izvukla neke jednostavne i građanima bliske indikatore. Govorimo o očekivanjima, o standardu, ulje, hleb, mleko, benzin, koliko smo čega mogli da kupimo 2000, 2002, 2007., i trebalo bi na osnovu objektivne realnosti da očekujemo da u suštini budemo veoma zadovoljni. Ali vidimo da linija ide gore-dole i uopšte ne sledi trend našeg svakodnevnog života.

Linija ide gore-dole i uopšte ne sledi trend našeg svakodnevnog života.

Glavni problemi sa kojima se Srbija u ovom trenutku suočava su nezaposlenost i nizak standard ljudi, crvena linija ih prati iz meseca u mesec. To su dominantni problemi, jer pitamo ljude da nam navedu tri glavna problema. Vidimo i Kosovo kako raste i to od novembra meseca. Na grafikonu iz maja 48% ljudi kao prvi, najznačajniji problem navodi ekonomske probleme, nezaposlenost je prosto bauk, to čak i penzioneri navode kao problem i to je problem broj jedan. Kosovo skoro svaki peti građanin pominje, ali skoro u 50% među prvim problemima građani pominju neki ekonomski problem. Odnosi sa Hagom, pridruženje EU, to su sve tamo neke "rupe na svirali", 8% pominje kriminal i korupciju.

Jako je važno ono što je gospodin Kovačević govorio o starosti naše populacije, to je veoma važno za budućnost, to je jedno važno političko telo, što znači da će nam budućnost kreirati "matorci", tu i sebe ubrajam, a ne naša deca i mladi ljudi. To je nešto zbog čega je meni jako žao i to je jedan od razloga da se mladi ljudi više angažuju u politici.

Jedno od naših pitanja u majskom istraživanju je bilo vrlo direktno "Šta treba da bude prioritet ove vlade: da se postigne bolji standard života građana ili očuvanje teritorijalnog integriteta Srbije?". Kad god građane direktno stavite pred takvo pitanje, dobijete otprilike ovakvu sliku: 50% je za bolji standard, 23% podjednako, 19% za očuvanje teritorijalnog integriteta Srbije. Po godinama starosti gledano, od 18 do 29 godina 59% hoće bolji standard, najveći broj ljudi od 18 do 29 godina navodi kao prvi problem Srbije nezaposlenost - njih 30%. To je dakle otprilike ta slika i prilika šta treba da bude prioritet vlade.

Jedan od naših prioritetnih problema sada je Kosovo. Pitamo građane svakog meseca dva pitanja "Koje od rešenja Vi podržavate za status Kosova, tačnije šta želite?" i "Šta u stvari mislite da je realno?". Hoću da vam pokažem koliko su građani zaista zreli i koliko u stvari mogu da odvoje svoje želje od onoga što je realno.

Možemo da pratimo to kretanje: imamo liniju koja predstavlja autonomiju u okviru Srbije, liniju koja je podela sa jednim delom koji bi bio nezavisan, i liniju koja je puna integracija sa Srbijom. Pratimo linije pune integracije sa Srbijom i pune autonomije Kosova. Vidimo u suštini vrlo jasan uzlazni trend da je puna nezavisnost Kosova ili podela sa jednim nezavisnim delom ono što građani prihvataju kao realnost.

Kada pogledamo razdvojeno i preglednije odgovore na pitanje "Za koja od rešenja za Kosovo smatrate da je realno da se dese?", autonomija u okviru Srbije u julu 2006. je bila 14%, u novembru 28%, u maju 2007. je ponovo 16%. Ako saberemo punu integraciju sa Srbijom i autonomiju u okviru Srbije u julu imamo 20%, a u novembru skoro 50% građana smatra da je realno da se desi autonomija ili puna integracija sa Srbijom. Dakle, neko je ta očekivanja stvorio, ja ne znam da li je to dobro ili loše, ali u maju opet samo 25% građana misli tako. Želela sam samo da ilustrujem koliko su poruke odgovorne za percepciju građana i koliko ih građani slušaju.

Puna nezavisnost Kosova ili podela sa jednim nezavisnim delom - u julu 2006. je 52% građana smatralo da je neka od tih opcija realnost, sada u maju 2007. tako misli 60%, a u novembru je samo 33% smatralo da je to realnost. Dakle, svaka naša reč i poruka dramatično utiču na očekivanja građana. Sada ne znamo kako su se građani vratili na to uverenje da je realno da Kosovo postane nezavisno.

Pomenuću još istraživanja koja smo radili sa Evropskim pokretom. U istraživanju iz jula 2005. na pitanje "Da li ste bili na Kosovu?", u tom momentu je 63% građana izjavilo da nikada nije bilo na Kosovu. Još važnija i dramatičnija informacija je dobijena kada smo pitali "Da li biste želeli da posetite...?", pa smo nabrojali države i teritorije, Mađarsku, Hrvatsku, Bugarsku, Rumuniju, Albaniju, Kosovo... 63% građana je reklo "na Kosovo samo ako moram" ili "ni pod kojim uslovima". Tako je i za Albaniju. Taj podatak je veoma zanimljiv jer mi nismo pitali "Da li biste sada išli?" pa da ljudi kažu "opasno je". Mi smo ih pitali "Da li želite da posetite?".

Možemo da govorimo i o pridruženju EU i Hagu. Svi hoćemo u EU, ali kad pitamo da li je u interesu Srbije da isporučimo Ratka Mladića, u maju mesecu 40% građana kaže da jeste, 45% kaže da nije. Kad pitate ljude da li imaju poverenja u EU, samo 22% imaju poverenja. Dakle, u našim glavama očigledno postoji neka velika zbrka o kojoj bi vredelo razgovarati.

Želim na kraju samo još jedan pokazatelj da kažem. Na pitanje "Ima li u Srbiji mogućnosti za mlade?", u septembru mesecu 58% populacije je odgovorilo "nema", u novembru kada je skočio optimizam to se smanjilo na 45%, u maju mesecu ponovo 56% građana kaže nema mogućnosti za mlade u Srbiji. Pazite, u maju mesecu populacija od 18 do 29 godina, dakle generacija o kojoj govorimo je rekla "Ne, nema dobre budućnosti u Srbiji za mene".

Nažalost, preko mnogih stvari sam brzo prešla zbog nedostatka vremena, ali mislim da je to ta percepcija o kojoj sam htela da govorim i naravno mislim da je jako važno da na tome zasnujemo ulogu i komunikaciju svih nas i građana. Dakle, moramo da vodimo računa o tome kako komuniciramo različite poruke, koliko su one važne i osetljive i kako je u stvari ta podrška nadi i energiji ljudi veoma važna.

Miladin Kovačević: Stabilnost je pretpostavka svakog daljeg razvoja

Moja je želja da u najkraćem izlaganju kažem osnovne činjenice o stanju našega društva koje se mogu saznati kroz statistiku - u ovom trenutku, o tome gde smo se zatekli 2000. ili 2001. godine i o jednom istorijatu koji je prethodio tom trenutku.

Počću pitanjem gde smo se mi zatekli 2000. godine i tu ću najpre nešto reći o stanovništvu, dakle nešto što daje demografska statistika. Kao što znate, popis je sproveden 2002. godine, nakon prethodnog popisa iz 1991. godine, i ukupan broj stanovnika Srbije bez Kosova i Metohije bio je 7.500.000, što je za nekih 70.000 manje nego 1991. godine.

Naše stanovništvo je devedesetih godina prešlo u negativnu zonu prirodnog priraštaja. Mi smo u drugoj polovini devedesetih godina imali gubitke stanovništva, taj ukupni gubitak stanovništva, kao i odseljavanje stanovništva, od 1990. do 2000. godine u uslovima koje pamtimo, zapravo je odseljavanje radne snage koja je tražila posao u inostranstvu. Mi smo taj gubitak koji nije bio manji od 300-400.000 nadoknadili prilivom izbeglica iz bivših republika Jugoslavije. Tako je zapravo ova cifra od 7.500.000 ostala gotovo na istom nivou kao što je bila i 1991. godine.

Kada kažem da je populacija, odnosno stanovništvo, došlo u negativnu zonu prirodnog priraštaja, onda je taj proces bio prilično rapidan devedesetih godina, pa se negde 1999. i 2000. beleži godišnji neto gubitak od tridesetak hiljada stanovnika, po broju umrlih u odnosu na rođene. Od 2000. godine pa na ovamo to je unekoliko smanjeno, ali i dalje imamo taj gubitak, odnosno negativan prirodni priraštaj, koji se na godišnjem nivou kreće oko 25.000.

Naravno, sa ovim je povezan proces starenja i to jedan ubrzani proces starenja tako da je naša populacija prešla u zonu duboke starosti. Prosečna starost 2000. godine bila je oko 42 godine, starijih od 65 godina u populaciji bilo je više od 17%, a mlađih od 15 godina bilo je 16%. Prema projekcijama stanovništva koje bi sledile srednje norme rađanja, za tridesetak godina mi ćemo imati prosečnu starost od 46 godina, a stanovništvo starije od 65 godina će zahvatati 23%, dok će stanovništvo mlađe od petnaest godina zahvatati 12% ukupnog stanovništva. Dakle, imaćemo dvostruko veće staro stanovništvo, nego mlado stanovništvo i to će zaista u demografskom smislu biti vrlo stara populacija.

Naša populacija prešla je u zonu duboke starosti. Za tridesetak godina imaćemo dvostruko veće staro stanovništvo nego mlado, i to će zaista u demografskom smislu biti vrlo stara populacija.

Da nastavimo dalje. 2000. godine smo se zatekli na 10,6 milijardi dolara bruto domaćeg proizvoda, što po glavi stanovnika na ovih 7.500.000 iznosi negde 1.300 dolara. Industrijska proizvodnja je bila duboko u recesiji, nakon što je imala jedan vrlo kratak oporavak 1997. i 1998. godine, na osnovu tražnji koja je bila podignuta dobijanjem novca prodajom Telekoma. Naravno,

2000. godine svi vitalni sektori su bili gotovo na izdisaju, energetika je bila ugrožena, elektroprivreda, stanovništvo je bilo na ivici bede, prosečna zarada ako se sećate negde u junu mesecu 2000. godine nije prelazila 30-40 nemačkih maraka.

Takva situacija počela je da se menja 2000., pa 2001., i onda je od 2001. pa do danas, rapidno, drastično promenjena, ako govorimo o standardu, o primanjima stanovništva, i o siromaštvu, odnosno o blagostanju. Ušlo se zapravo u istinski proces tranzicije i taj proces tranzicije i sada traje.

Situacija je od 2001. pa do danas drastično promenjena ako govorimo o standardu i primanjima stanovništva. Ušlo se u istinski proces tranzicije, i taj proces tranzicije i sada traje.

Ali ako gledamo kakvi su neki statistički indikatori, onda vidimo da do sada ili do 2006. godine ne možemo da kažemo da je izvršena ili da se dogodila reindustrijalizacija. Industrija je u celom tom periodu od 2001. do 2006. porasla do nekih 11-12%. Jedan veći rast industrije se dogodio u 2004. godini (8,4%) i u 2006. (5,8%). Tako da se negde u ovom periodu između 2004. i 2006. čini se ulazi u pravi proces reindustrijalizacije. To se vidi i po tome što smo ušli u rastuće, dinamično rastuće stope izvoza.

U periodu između 2004. i 2006. ulazi se u pravi proces reindustrijalizacije.

Dakle, industrija sada radi ne samo za domaće tržište, nego i za plasman na stranim tržištima. Naravno, u nekim industrijskim granama je veća propulzija, u nekim manja; poglavito je jaka propulzija u metalurškoj grani, proizvodnji metala, potom u prehrambenoj, potom u hemijskoj, industriji nameštaja - to su neke grane koje sada vode.

Dogodili su se i pozitivni efekti privatizacije iz 2002. i 2003. godine. Ti pozitivni efekti urođuju plodom u periodu od 2004. ili od kraja ili od sredine 2005. godine. Tako da, kao što sam rekao, čini se da reindustrijalizacija zapravo sada počinje, ali je rast bruto domaćeg proizvoda u ovih šest godina dostigao 36%. Dakle on nije bio najviše zasnovan na industrijskom razvoju, više je zasnovan na rastu razvoja u domenu trgovine, usluga, saobraćaja, pa i poljoprivrede, posebno u nekim godinama.

Rast standarda i plata ne samo da je pratio rast domaćeg proizvoda, nego ga je i nadišao, tako da su realne zarade od 2001. godine do kraja 2006. godine porasle preko tri puta, dakle stopa rasta je 213%, a gledano recimo u evrima pet i po puta je porasla prosečna zarada - u decembru mesecu 2006. godine je iznosila negde oko 350 evra, dok je ako se sećamo u januaru 2001. godine to bilo nekih 65 evra. Naravno već u januaru 2001. godine to je bilo znatno više nego u

junu 2000. godine, ako se podsetimo da je tada zarada bila na nivou od 30-40 nemačkih maraka.

Dakle ako gledamo da je prosečno godišnje domaći bruto proizvod rastao za 5,3%, a prosečne zarade realno, dakle kada se isključe troškovi života, 35% godišnje, onda je jasno da je standard povećan na račun priliva koji potiču izvana. Bilo da je reč o tekućim prilivima, bilo da je reč o kapitalnim prilivima, uglavnom sve to vreme mi imamo velike prilive izvana i to je ono što obezbeđuje spoljno-trgovinsku ravnotežu, što pokriva spoljnotrgovinski deficit i taj dodatak na postojeći bruto domaći proizvod je negde oko 25%, a negde više od 30% godišnje.

Naravno tu se otvara pitanje ukupne dinamike razvoja i dinamike rasta standarda. Ono što je u periodu koji sam obuhvatio ovim brojkama, od 2000. ili od 2001. do sada vidljivo, jeste znatan rast bruto domaćeg proizvoda, ali više zasnovan na uslugama, trgovini, saobraćaju, a manje na industrijskoj proizvodnji. Dakle, visoki rast prosečnih zarada i primanja stanovništva i jedan rekao bih umeren rast investicija.

Takav odnos dinamike ovih indikatora nije poželjan sa aspekta jednog dugoročno održivog razvoja. Naime, ono što je neophodno u neposrednoj budućnosti to je da investicije dobiju više na dinamici, da dinamika investicija ide znatno preko dinamike bruto domaćeg proizvoda, negde od recimo 13% do 17% godišnje u proseku kako bismo obezbedili godišnji rast u proseku od 7%. Taj godišnji rast bi nam obezbedio jednu propulziju zapošljavanja.

Ono što je neophodno u neposrednoj budućnosti to je da investicije dobiju više na dinamici, da dinamika investicija ide znatno preko dinamike bruto domaćeg proizvoda.

Naravno, ukupna pa i lična potrošnja, manje lična nego javna, moraju biti obuzdani, moraju se naći u nekim granicama, moraju ići nešto ispod bruto dinamike domaćeg proizvoda, jer ne mogu istovremeno i potrošnja i investicije ići iznad.

Ako se vratim za trenutak u prošlost, stanje u kome smo se zatekli 2000., rezultat je procesa koji su se odvijali osamdesetih i devedesetih godina. Osamdesetih godina je prvi put zemlja, to je ona zemlja socijalističke Jugoslavije, došla u krizu likvidnosti, to je bilo 1982. godine, odnosno u krizu spoljne likvidnosti. Došla je u nemogućnost da isplaćuje svoj spoljni dug, nakon što je taj dug u nekih šest, sedam godina pre toga enormno porastao. To je bila posledica možda dva krupna događaja na političkom planu u bivšoj Jugoslaviji -ustava iz 1974. godine, i zakona o udruženom radu iz 1976. godine.

Decentralizacija i privredna strategija se orijentisala na energiju, hranu i sirovine, pa su, naravno,

tadašnje republike i uopšte privredni subjekti došli u poziciju da se zadužuju u inostranstvu bez formalne centralne planske kontrole ili nekog centralnog mehanizma koji bi kontrolisao zaduživanje. Onda je cela zemlja 1982. godine došla u krizu i napravljen je niz aranžmana sa MMF. Međutim, struktura ekonomije je bila takva da nisu prevaziđene unutrašnje distorzije i inflacioni pritisci i, naravno, nestabilnost i inflacija su se ponovili.

Negde 1988. i 1989. godine je došao novi pokušaj vlade Ante Markovića koja je napravila solidan i sveobuhvatan program reformi, kasnije je to dobilo naslov "tranzicija". Taj program kao što znamo nije imao svoje političko uporište i nakon devedesete godine ušli smo u fazu dezintegracije, ratova, haosa i potpune destrukcije, bar kada je u pitanju Srbija i šire područje bivše Jugoslavije.

Za dve-tri godine, da kažemo 1991, 1992, 1993, bruto domaći proizvod u Srbiji je pao za nekih 60%, dakle sveo se jedva na jednu trećinu onoga iz 1989. ili 1990. godine. Industrijska proizvodnja se svela na nekih 20% učešća u bruto domaćem proizvodu, a ranije je imala preko 40%. Dogodila se, naravno, ona hiperinflacija koja je u suštini akt političke volje, moglo bi se reći. Inflacija je uvek zapravo monetarni fenomen i ona je bila mehanizam koji je devastirao ne samo proizvodnju, zalihe, budžet i primanja stanovništva - to je zapravo bio jedan opšti kolaps 1993. godine, da bismo se sa programom remonetizacije i stabilizacije profesora Avramovića počeli polako vraćati na neki nivo preživljavanja i standard koji je bio egzistencijalno izdrživ. Ali, naravno, ni taj program nije mogao mnogo da učini jer je funkcionisao u potpuno zatvorenoj i izolovanoj zemlji, zemlji pod sankcijama.

Tako da se 2000. godine nasledio višak zaposlenih i prvo šta je moralo da nastupi posle 2000. jeste stabilizacija, stvaranje ambijenta u kome nećemo imati hiperinflaciju, nećemo imati prevelika inflatorna očekivanja. To je onda značilo rešavanje problema spoljnog duga, stend baj aranžman sa MMF-om. On je rezultirao otpisom 2/3 državnog duga i naravno bitno je pomogao ukupnoj stabilnosti, tako da su već 2003. godine cene odnosno inflacija bile na jednocifrenom nivou, u 2006. ponovo na jednocifrenom nivou, a da 2007. sasvim sigurno neće izaći iz jednocifrenog nivoa.

Krupno pitanje u ovom trenutku i jedan od najozbiljnijih izazova pred Vladom jeste nastavak reformi i to pre svega reformi javnog sektora

Dakle, stabilnost je pretpostavka svakog daljeg razvoja, a u ovom trenutku krupno pitanje jeste nastavak reformi i to pre svega reforme onoga što zovemo javni sektor. Ako je do sada napravljena privatizacija u sektoru društvene svojine, mešovitih preduzeća, onih koja su nasleđe iz devedesetih godina, u javnom sektoru zapravo ta privatizacija i reforme još nisu uzele maha.

To je jedan od najozbiljnijih izazova pred Vladom.

Naravno, u žiži je takođe očuvanje budžetske discipline i ravnoteža budžeta pa i određene restrikcije na tom planu kako bi se obuzdala rastuća tražnja, potrošnja i izbegavanje opasnosti povraćaja nestabilnosti, razmahivanje inflacije, deficita, itd.

Srećko Mihailović: Živimo u zemlji u kojoj "svi znaju sve"

Ja nisam toliki optimista kao moji predgovornici, jer ako smo pažljivo slušali šta su govorili ispalo bi da mi o ovoj zemlji znamo dosta. Mislim da o ovoj zemlji znamo veoma malo, a to što znamo vrlo često je jedno loše znanje i to loše znanje se veoma loše odražava na pitanje razvoja zemlje i na pitanje budućnosti.

Mi živimo u zemlji u kojoj "svi znaju sve" i onda je naravno besmisleno pričati o nečemu kada o tome svi već sve znaju. Više od ostalih sve znaju političari i oni to pokazuju, naročito u Skupštini Srbije. Pošto oni odlučuju o parama sasvim je normalno da smatraju da je besmisleno davati pare na istraživanje onoga što već znaju. To je jedna tragična činjenica u ovoj zemlji. Ja nemam podataka o izdvajanju za nauku, ali čućemo kasnije koliko zemlja izdvaja za obrazovanje.

Pre svega hoću da istaknem da smo mi jedno društvo bez javnosti. Ne bez javnog mnjenja ako pod tim podrazumevamo ono što istraživači javnog mnjenja dobiju kao rezultat u svojim istraživanjima, nego mi nemamo onu kritičku raspravljajuću javnost, onu javnost kojoj je, tada generaciji mojih studenata, govorio profesor Mićunović, davnih godina, kao o ideji nastaloj još u XVIII veku kod francuskih prosvetitelja.

Mi smo društvo bez javnosti. Ne bez javnog mnjenja, već bez one kritičke, raspravljajuće javnosti.

To je otežano jednom dodatnom činjenicom da mi nemamo ni naučnu javnost i to je tragično po našu nauku, kada govorim o nauci u prvom redu mislim na društvene nauke. U nas se javno ne govori o lošim knjigama, u nas se javno ne govori niti raspravlja o lošim istraživanjima. Istraživači nemaju priliku da javno jedni drugima kažu kako je besmisleno pitati građane šta više vole - da im se odseče leva noga ili desna noga. I sve dok ne budemo imali tu vrstu javnosti mi ćemo imati loša istraživanja i nauku koja je neprimerena našim ličnim potrebama.

Sa aspekta naše nauke se lako dâ potvrditi jednim površnim upoređenjem sa stanjem i rezultatima nauke u okolnim zemljama. Uzmimo kao primer dve zemlje sa kojima volimo da se upoređujemo - Hrvatska i Bugarska. Videćemo da smo mi na dnu evropskog dna, daleko ispod i jedne i druge zemlje. To čak ide i do apsurda, pa možda ja dobijam krivi dojam da i ove međunarodne agencije koje i ovako i onako potpomažu istraživanje, bolje rade u tim zemljama nego kod nas.

Pogledajte šta je UNDP uradio u Hrvatskoj i uporedite šta je ta organizacija uradila kod nas. To je jednostavno neuporedivo, mi smo Tanzanija ili šta ja znam koja zemlja u odnosu na Hrvatsku. Naravno, sve to treba posmatrati i u kontekstu one izolacije iz devedesetih godina. Ako sada otvorite bilo koji priručnik ili knjigu koja se odnosi na ovaj deo Evrope ili na Evropu ili na svet, pokušajte da nađete Srbiju ili Jugoslaviju. Nas nema, nema nas nigde, nas još nema iako se mi nadamo da bi trebalo danas da nas bude.

Ima retkih izuzetaka i ti izuzeci su više trud pojedinaca i više njihovih veza sa kolegama iz inostranstva. Nedavno sam dobio od jednog našeg kolege ponudu za učešće u jednoj komparativnoj studiji izbornih sistema. Reč je o Institutu za društvena istraživanja sa Mičigenskog univerziteta. Oni su hteli da ovu zemlju Srbiju uključe među ostale zemlje preko jednog postizbornog istraživanja. Problem je što oni ne finansiraju istraživanja, oni samo daju metodologiju, proceduru, pitanja. Pokušao sam da pronađem pare, to je svega nekih 10.000 evra. Niko u ovoj zemlji nije bio spreman da dâ 10.000 evra da se to istraživanje napravi i da se Srbija nađe u tom međunarodnom pregledu, da izađemo iz pozicije onih evropskih, a u stvari vanevropskih zemalja. U tom pregledu samo još dve zemlje, jedna od njih je iz Evrope, nisu se našle. Dakle, nas to jednostavno nije interesovalo.

Da li je stvar u naučnicima ili u državi? Tvrdim da je stvar u državi, spremnosti države da izdvoji pare i pomogne u organizaciji. Mi imamo barem tri potencijalno velika istraživačka centra, to je Filozofski fakultet, to je Fakultet političkih nauka, to je Institut društvenih nauka. Ima ih još, ali da ukažem samo na ove tri institucije. One mogu da daju odgovore na pitanja koja su nam potrebna, međutim, za to se nema para. Neki profesori sa ovih fakulteta i instituta dođu do nekih istraživanja, ali to je po pravilu rezultat ličnog truda i neke vrste lične žrtve. Očekivati od privatnih agencija da one ulažu pare u razvoj društvene nauke je suludo. One žive od toga što svoje znanje prodaju na tržištu, a tržište ovakvo kakvo je nije zainteresovano za fundamentalna istraživanja.

Postoje i dve organizacije koje treba pomenuti u ovom kontekstu koje su više nevladine, nestranačke organizacije, a koje su u onom periodu od 2000. godine dale znatne istraživačke

rezultate. To su Centar za proučavanje alternativa i CeSID, ali i te dve organizacije pare za istraživanja ne dobijaju u ovoj zemlji nego ih dobijaju sa strane i kada ih dobiju sa strane, ova zemlja pokušava da od tih para otkine što veći kolač.

I pored svega toga, kada pogledate dva-tri časopisa iz oblasti društvenih nauka, vidite da mi imamo izdavačku delatnost koja takođe pokazuje nivo do kojeg se dospeva. Ako se pogleda šta je Službeni glasnik objavio u prošloj godini, koja su to imena i koji su to radovi, onda vidimo da stoji znatni trud koji pojedinci ulažu u razvoj nauke.

Koje su to bele mrlje na ovoj istraživačkoj sceni? Ja bih pomenuo četiri teme koje su neistražene ili nedovoljno istražene, a bez čijeg istraživanja ne možemo zaista računati na ozbiljnost onoga što ovo društvo hoće.

Prva tema je politička kultura. Ona je postala opšte mesto, poštapalica. Kada nemamo odgovore na pitanja o uzrocima, o determinantama nekih pojava, mi kažemo "ma, politička kultura je takva". Šta je, kakva je, kolika je, kako je ovde, a kako je onde? Prema tome, malo o tome znamo ili moglo bi se reći ništa.

Drugo je pitanje indentiteta, pitanje individualnih i kolektivnih indentiteta, pogotovo pitanje nacionalizma. Hajde da se zapitamo koliko je nacionalizam koji je ovu zemlju i ovaj region koštao, koliko je on istražen u Srbiji. Videćemo da je to veoma malo, i veoma površno, pa i ono što je istraženo i što je dobro urađeno to je uglavnom ostalo u ravni tekstova objavljenih u stručnim i naučnim časopisima i nije došlo do uha političara.

Hajde da se zapitamo koliko je nacionalizam koji je ovu zemlju i ovaj region koštao, istražen u Srbiji.

Treća tema je tema omladine koja se stalno marginalizuje i gura pod tepih. Osim jednog velikog istraživanja koje je uradio Centar za proučavanje alternativa 2003. godine, mi nemamo ozbiljnije istraživanje o omladini u poslednje vreme, a pri tom treba da imamo na umu da na sledeće izbore izlazi generacija koja je rođena 1990. godine. Prva generacija koja je rođena izvan socijalizma, glasa na sledećim izborima.

Pogledajmo izborne orijentacije onih mladih ljudi koji su političku socijalizaciju doživeli devedesetih godina. Zaprepastićemo se jer to nije u skladu sa načinom uobičajenih predrasuda i stereotipa o prodemokratskom kapacitetu te generacije. To jednostavno nije tačno. Mi o omladini imamo zaista dosta zabluda i bilo bi vreme da se nešto učini. Možda će osnivanjem novog ministarstva tako nešto i biti učinjeno.

Treba da imamo na umu da na sledeće izbore izlazi generacija koja je rođena 1990. godine. Prva generacija koja je rođena izvan socijalizma, glasa na sledećim izborima.

I na kraju, četvrta tema, to je tema neistražene socijalne strukture u društvu. Gledano sa sociološkog stanovišta to jeste ključna tema i velika bela mrlja. Sem časnih pojedinaca, prisutnih i ovde, tom temom se niko ne bavi i nema uslova da se bavi. Pri tom, mi smo u poslednjih pola veka promenili dva sistema, mi smo iz kapitalizma otišli u neki socijalizam, dve-tri vrste socijalizma, pa iz socijalizma ponovo u kapitalizam. Neistražiti to, to je greh, a mogućnosti za istraživanja su sve manje i manje. Mi smo proživeli nekoliko država u poslednjih pola veka, sve to ostaje onako skrajnuto.

Opet u formi teza imam jednu tezu koju sam nazvao "šarene kolonijalne mrlje". Ako pogledamo one teme o kojima je malopre koleginica govorila, problemi u društvu, onda vidimo da je na vrhu te lestvice problem siromaštva, nezaposlenosti, problem korupcije, Kosovo BiH ostavio po strani. I ako sada pogledamo kako smo mi istraživali siromaštvo, nezaposlenost i korupciju, onda ćemo videti da je to uglavnom rađeno naopako, uglavnom dosta prepisivački bez ikakvog uvažavanja bilo kakvih specifičnosti za ovo društvo.

U istraživanju siromaštva dominira čist ekonomizam, bez obzira da li je to veliko istraživanje radio Stratežik marketing ili Republički statistički zavod, ako sam pogrešio kako se zove izvinjavam se. Kad pogledate taj koncept onda vidite da u njemu od sociologije nema ni "s", a o psihologiji da i ne govorimo, ostaje čist račun i čist budžet. Sve dok mi siromaštvo gledamo preko dinara, onda nema nikakvog rešenja tog problema. Onda su neoliberali u pravu. Zato oni i nastoje da naprave taj koncept za istraživanje siromaštva i naravno da utvrde taj postotak koji treba utvrditi u istraživanju.

Istraživanje nezaposlenosti? To se kod nas ne istražuje, zašto bismo mi istraživali nezaposlenost, nek se sami o tome brinu. I kad se radi, radi se na jedan, ne znam kako to nazvati, na jedan goli popisivački statistički način. Tu nismo sigurni ni da li umemo dobro da prebrojimo koliko ima siromašnih, jer je previše kriterijuma. Mi nismo u stanju da nađemo prave kriterijume, pa jednom uzmemo ove, drugi put one. Ako pitate stručnjake kolika je stopa nezaposlenosti, jednom će vam reći jednu stopu, drugi put drugu, treći put treću.

Ispitivanje korupcije, molim vas, tu smo apsolutni podanici onoga što se kolonijalno radi na toj temi u svetu. Ta priča o tome da je korupcija problem zemalja u tranziciji, da je to problem nerazvijenog sveta je priča za malu decu koju mi prihvatamo zdravo za gotovo i niko nije uzeo ili pokušao da napravi jednu prostu računicu - koliko je novca u opticaju u korupciji u zemljama kao

što je Srbija, a koliko u zemljama kao što je Francuska, koliko ima korupcije u Nemačkoj, koliko u Americi. Naravno da nas ništa ne pogađa, ali postupajući u istraživanju na način kako oni pristupaju mi ne vidimo uzroke korupcije kod nas, ne vidimo neko utemeljenje korupcije u opštu kulturu. Ona se kod nas naopako svodi na nešto što smo u istraživanju u Centru za proučavanje alternativa nazvali modelom PCK - piće, cigarete i kafa. Sve dok na to svodimo korupciju od istraživanja te pojave nema ništa.

I završavam sa moja dva omiljena pitanja kada je reč o istraživanju javnog mnjenja. Jedno je pitanje o želji za odlaskom iz Srbije, drugo pitanje je o tome ko vlada Srbijom. Na pitanje o odlasku iz Srbije, postoci se kreću između 1/4 i 3/4. Na odrasloj populaciji mi dobijamo da svaki četvrti građanin kaže da bi ovu zemlju napustio kada bi imao prilike za to. Kod mladih taj podatak oscilira i ide do 3/4. U ovom pominjanom istraživanju omladine je karakteristično za polovinu ispitanika. Bio bi red da se zapitamo kakva je ta zemlja koju toliki broj ljudi želi da napusti.

Svaki četvrti odrasli građanin kaže da bi ovu zemlju napustio kada bi imao prilike za to. Bio bi red da se zapitamo kakva je ta zemlja koju toliki broj ljudi želi da napusti.

Drugo pitanje je ko vlada Srbijom. Ispitanicima je ponuđena jedna lista od nekih osam ponuđenih odgovora, njih možemo podeliti na legitimne i nelegitimne. Na listi su kao legitimni ponuđeni: vlada, predsednik vlade, predsednik republike, skupština, političke stranke. Nelegitimni i nelegalni su: kriminalci, međunarodna zajednica i vlasnici velikih preduzeća. Šta javno mnjenje misli? Samo 1/3 misli da ovom zemljom vladaju ovi legitimni, a polovina građana smatra da ovom zemljom vladaju kriminalci, međunarodna zajednica i vlasnici velikih preduzeća. Ili 27% građana misli da zemljom vladaju kriminalci, 18% međunarodna zajednica, 7% vlasnici velikih preduzeća i tu je nekih 13-14% koji ne znaju da odgovore. Ovo pitanje je postavljano u dve uzastopne godine, i prošle i prepošle, i rezultati su gotovo apsolutno isti, razlika se kreće 1-2%, dakle u okviru statističke greške. Moje pitanje je kako je živeti u zemlji u kojoj vladaju kriminalci ili su možda građani pogrešili.

Svetlana Logar: Pitanje je šta želite da saznate nekim istraživanjem

Samo da razjasnim, da se ne bi moje reči shvatile nekako površno. One su čak i teorijski vrlo dobro utemeljene, ali ovo ipak nije naučni skup da bih ja govorila o kognitivnoj teoriji socijalnog učenja, koja je jedno od najproduktivnijih stanovišta i teorija u psihologiji, a koje su upravo jako bliske životu, ali su prosto kolokvijalnim jezikom rečeno to "očekivani ciljevi", "pojava nada".

Ono što je jako zanimljivo što ste rekli: ova istraživanja i tip istraživanja koja mi radimo možda nisu u tom smislu u kojem ste vi govorili teorijski utemeljena, ali pitanje je šta želite da saznate nekim istraživanjem. Vi možete da imate deskriptivni nivo, kao što to radimo u Strateškom marketingu. I ono što je u našoj situaciji za Srbiju veoma važno, to je ako hoćete da pratite i da uočite koji su trendovi, šta se dešava, kako ljudi reaguju, kako se menjaju politička stanovišta, sistem vrednosti - morate da pratite i da radite mesečna istraživanja. Dakle, kad izvućete jednom godišnje ili posle tri meseca neki podatak, vi možete da dobijete veoma pogrešnu sliku o stvarnosti upravo zbog ove dinamike koju sam vam pokazivala.

U našoj situaciji u Srbiji, ako hoćete da pratite trendove, kako se menjaju politička stanovišta, morate da radite mesečna istraživanja

Na nekom drugom skupu ja vam mogu pokazati podatke od pre nekoliko godina kada su sve te promene na početku nakon smene režima bile još mnogo dinamičnije. I kada smo radili dnevne telefonske ankete, praćenje nedeljnih promena je jako zanimljivo. Naravno, morate da budete jako oprezni da li je greška u prikupljanju podataka, da li je statistička greška ili imate utemeljen neki događaj i možete da objasnite ono što se dogodilo.

Tako da se ja potpuno sa vama slažem, samo mislim da ovo nije bila prilika za tu vrstu teorija. Inače sada bi takav jedan skup svakako bio veoma koristan, na kojim teorijama sve možemo da utemeljimo naša istraživanja. Deskriptivni nivo je jedna priča, ali ako krenemo kako to sada da objasnimo, onda tu mogu da postoje vrlo velike razlike u tumačenjima i to je zaista vredno pažnje jednog malo drukčijeg skupa.

Mikloš Biro: Ekonomski nivo je preduslov za razvoj demokratije - preko obrazovanja

Ja ću dati svoj prilog konkretnim podacima koji se tiču obrazovanja i nauke. Prvo, hoću da ukažem na podatke o pismenosti. To su podaci o Hrvatskoj i Evropskoj uniji. Srbija nije bila u tom istraživanju, tako da su ovi podaci drugačije prirode.

Naime, pretpostavka je da su ovi podaci bazirani na popisima. Po našem popisu ta nepismenost je nešto ispod 3%. Međutim, u istraživanju koje je sprovedeno u kome je ljudima dato da pročitaju određeni tekst ili da napišu po diktatu nekoliko rečenica, taj procenat je porastao na nekih malih ili ogromnih 17%. Sada je pitanje kako bi u takvom istraživanju prošli Hrvati, pa da onda relevantnije uporedimo te podatke. To za sada nije moguće.

Dakle, po izveštaju koji navodim, najniži procenat pismenosti u svetu je u Africi. Međutim mi više volimo da se uporedimo sa Evropom i to poređenje je možda mnogo zgodnije da uporedimo i neke druge uporedive podatke. Broj studenata od ukupne populacije, tu se ne razdvajamo mnogo od evropskog proseka. Podatak od 18% u Americi koji deluje prevelik, je posledica drugačijeg principa obrazovanja, jer postoji koledž koji je neki vid produžene gimnazije i podiže opšti obrazovni nivo stanovništva. Ono što pokušava Bolonjska deklaracija je da približi čitavo evropsko obrazovanje, uz veće ili manje otpore kod nas i u drugim evropskim zemljama koje su konzervativnije po pitanju obrazovanja.

Međutim, po tome mi nismo nešto dramatično zaostali. Ono što bi trebalo da nas zabrine je nešto što je sprovedeno u 75 zemalja - to je test sa istim zadacima sproveden u svim tim zemljama iz četiri domena: gramatike, sposobnosti čitanja, poznavanja prirodnih nauka i sposobnosti rešavanja problema. Mi smo tu gori od mnogih zemalja sa kojima možemo da se uporedimo, tu nije bila Hrvatska, ali su bile Slovačka, Bugarska. Može se videti da su naša deca mnogo lošije prolazila na testovima. Najbolja u Evropi bila je Finska.

Finska je inače poznata po značajnim reformama u obrazovanju, koje bi očigledno i nama trebale. A u čemu se sastoji ta reforma? Reforme koje podrazumevaju potpuno približavanje obrazovanja uzrasnom nivou dece. Ono što je defekt našeg obrazovanja koje nije na taj način koncipirano, jeste da svo naše obrazovanje pravi akademike, pravi i priprema za vrhunske

domete, priprema programere za kompjuter umesto da ih nauči da tipkaju po tastaturi. Nema primerenog obrazovanja nego zastrašujuće obimnog, zastrašujuće neprimerenog uzrastu koje odbija decu i čini ih, naravno, nepismenima i nesposobnima.

Da konkretizujem, čak 47% učenika u ovom istraživanju nije uspelo da dostigne najniži novo postignuća u čitanju, 40% u slučaju matematike, što je više nego zastrašujuće. U trenutku kada su ti podaci objavljeni, naša obrazovna vlast ih sa nekom solomonskom mirnoćom prima kao "neadekvatno istraživanje", nešto što ne bi trebalo uzeti jako ozbiljno, a podaci su u suštini užasno upozoravajući.

Podaci koji se tiču nauke: broj naučnika na 1.000 radno aktivnih osoba je kod nas vrlo blizak Hrvatskoj, značajno niži od proseka za EU, da ne govorim kada uzmemo primer Finske i Japana. Opet uzimam primer ove dve države jer su u njima u jednom momentu značajna sredstva od strane vlada usmeravana u razvoj nauke. Znači nije Nokia donela to bogatstvo Finskoj pa da ona postane zemlja nauke, nego je investirano u nauku pa se onda pojavila Nokia koja je donela opšti prosperitet Finskoj.

Nije Nokia donela bogatstvo Finskoj, pa je ona postala zemlja nauke, nego je investirano u nauku pa se onda pojavila Nokia koja je Finskoj donela opšti prosperitet.

Deluje prosto neverovatno da je broj naučnika u Finskoj maltene tri puta veći od evropskog proseka, a ovo što mi imamo (1,9) je na žalost u velikom broju posledica uzimanja u tu cifru recimo univerzitetskih profesora, za koje se podrazumeva da su naučnici, a mogli od njih na žalost to nisu, nemojte mi zameriti.

Investicije po naučniku su užasno velike u Americi, i to je podatak koji se samo odnosi na državno investiranje. U Americi kao što znate ima veliki broj privatnih fondova koji i te kako doprinose nauci, ja smatram da 30-40% sredstava ide iz tih privatnih fondova, što znači da je to još više i da je ta razlika između Evrope i Amerike koja ide u razmeri 1:2 osnova za »brejn drejn« koji ide iz Evrope u Ameriku i da je to mnogo veći problem nego sistem školovanja.

Što se nas tiče, mi već dramatično zaostajemo i za Hrvatskom. Investicije po istraživaču su više nego jadne, maltene nepostojeće, a da ne govorim o tome što nisu ni distribuirane na pravi način. Na Novosadskom univerzitetu, radili smo analizu, imamo preko 100 naučnika koji imaju citiranost u svetskim časopisima. Ako vas neko sto puta citira, vi ste sigurno naučnik, Njih je sto samo u Novom Sadu, a u Srbiji mora da ih ima bar 400-500. To su naučnici koji bi mogli da povuku ovu zemlju, i u njih bi trebalo investirati posebno, a u nauku generalno.

Na kraju, jedan mali detalj. Zašto je to sve sada bitno za razvoj društva? Još od Martina Lipseta zna se da postoji zavisnost opšteg nivoa ekonomije i razvoja demokratije. U uporednoj tabeli Svetske banke i Freedom Housea za 2005. može se videti da su sve najrazvijenije zemlje koje imaju preko 27.000 dolara po glavi stanovnika bruto nacionalnog prihoda, sve su demokratske, a najnerazvijenije su one koje imaju ispod 1.700 dolara po glavi, čak 18 je autokratskih i tri poludemokratske.

Ekonomski nivo omogućava visok obrazovni nivo koji onda omogućava prepoznavanje političke participacije i sve ono što predstavlja neophodnost za demokratsko ponašanje.

Očigledno je da ekonomski nivo jeste jedan od preduslova za razvoj demokratije. A kako? Pa preko obrazovanja. U tome i jeste cela priča zašto je sve ovo bitno. Zato što u suštini ekonomski nivo omogućava visok obrazovni nivo koji onda omogućava prepoznavanje političke participacije i sve ono što predstavlja neophodnost za demokratsko ponašanje, iz čega proizilazi demokratija.

U najrazvijenijim zemljama čak 94% jedne generacije ide u srednju školu, 34% te generacije stiže na fakultet, dok je ta priča kod nerazvijenih svega 2%. Mi spadamo u srednje nerazvijene, nismo još uvek tako loši, neka inercija u obrazovanju postoji, ali kvalitet obrazovanja je nešto o čemu bi trebalo da se priča.

Mladen Lazić: Skoro da nemamo istraživanja koja su vođena saznavnim razlozima

Ja bih se vratio na ono što je govorio Srećko Mihailović, jer on problematizuje upravo ono što smo prethodno čuli, problematizuje sam smisao gomilanja podataka. On je s pravom rekao da mi znamo dosta podataka, imamo dosta statističkih informacija, ali stvarno znamo jako malo.

Problem počinje već sa onim po čemu je ovaj skup naslovljen, "da li poznajemo srpsko društvo", i ponuđenim odgovorom "život i statistika". To je pretpostavka: da bi u srpskom društvu znanje poraslo ako uvećamo broj statističkih podataka. I to je ono što je problematično i inače u celom konceptu koji mi stičemo o društvu i o čemu je veoma uverljivo govorio Srećko.

Ja možda neću biti dovoljno sistematičan, ali bih hteo da upozorim na neke od činilaca, ne smem da kažem uzroka. Dakle, šta je ono što mi stičemo kao informaciju o društvu? To je uglavnom s jedne strane niz parcijalnih činjenica od kojih smo mnoge vrlo korisne čuli danas, i analize koje su najboljem slučaju destruktivne. Dakle, poredimo činjenice i statističke nalaze, tabele,

grafikone. Ono što se na osnovu toga može uraditi to je da pružamo *ad hoc* objašnjenje. Mi smo čuli neka od tih *ad hoc* objašnjenja i danas: da je nada ono što menja sliku stvarnosti, možda jeste, a možda i nije, u kom to teorijskom okviru jeste, na koji način se ta nada pojavljuje u nekom vrednosnom sistemu.

Na osnovu parcijalnih činjenica i statističkih analiza možemo da pružimo samo ad hoc objašnjenja društva

Zašto se mi u stvari svodimo na to, zašto se kod nas kao tumači društva uglavnom pojavljuju statističari, bilo da su statističari bilo da nisu, i analitičari, bilo da su statističari naučnici ili neko drugi.

Zato što su naši ciljevi koji stoje iza sticanja činjenica o društvu spoljašnji, oni su potpuno pragmatični, oni zavise od naručilaca, a naručiocima nisu zainteresovani za sticanje znanja o društvu, nego za postizanje svojih parcijalnih ciljeva, recimo kao kod političkih stranaka - ko jeste za nas glasao, ko nije za nas glasao ili ko će da kupi naš proizvod.

I tu se sada javlja negativna dijalektika između tri učesnika u ovom procesu. S jedne strane su naručiocima koji imaju parcijalna saznanja, izvršiocima koje zanima da dobiju projekat na kom će da zarade i mediji koji i ne znaju šta bi to bilo znanje u društvu, nego prenose ono što se njima čini atraktivno, a to je ono što je već prethodno definisano od strane naručilaca. Mediji stvaraju potrebu kod naručilaca, koji prenose tu potrebu izvršiocima, istraživačima koji to dalje prenose medijima, itd, to sve ide tako u krug.

Postoji negativna dijalektika između tri učesnika u procesu istraživanja: naručilaca, istraživača i medija

Skoro da nema teme teorijski vođenih istraživanja. Ja mislim da se zaista na prste dve ruke najviše mogu naći istraživanja koja su vođena saznavim razlozima koji su definisani unutar neke teorije o društvu. Čak i kada ima istraživanja te vrste, ona su neiskorišćena. Ja sam radio pet-šest temeljnih stratifikacijskih istraživanja od 1984. do 2004. Prikupljena je ogromna masa činjenica, postoji teorijski okvir, ali to nema ko da radi. Ja ne mogu sâm da interpretiram ogromne baze podataka, to mora još neko da radi.

Mi jednostavno nemamo sociološko-kadrovsku bazu. Ono što imamo je toliko razučeno po različitim oblastima da ne može niko da pokrije ni jednu oblast. Nema ni jedne sociološke oblasti koja je kod nas pristojno pokrivena. Tako da sam ja došao do toga da više to neću da radim, jer zašto bih ja radio na prikupljanju podataka, iscrpljivao se na razne načine i ostajao u arhivi.

Nadam se da će se jednoga dana pojaviti neka grupa mlađih istraživača koja će hteti da napravi longitudinalna istraživanja koja su u najvećoj meri uporediva, istraživanja koja će da pokažu kako se odvijaju procesi u društvu.

Mladen Lazić: Nas zanimaju stavovi i vrednosne orijentacije građana

Da upozorim na dve stvari. Jedno, kad je reč o *ad hoc* tumačenjima. U prvom izlaganju ste nam rekli i sad ste nam ponovili priču kako građani ne mesečno, nego dnevno menjaju svoje stavove, tumačenja pojedinih praktičkih zbivanja, menjaju percepciju, da možete zaista da pratite dnevno promene percepcije, ali nas zanimaju stavovi i vrednosne orijentacije koje su još nešto složenije od stavova. To ne treba da istražujemo svaki dan.

Na osnovu toga što istražujemo jednom godišnje, jednom u pet godina, možemo da tumačimo ovo o čemu vi govorite, zašto se percepcija menja. Ako građanin menja percepciju svakoga dana, onda ništa ne možete da tvrdite. Ako mogu da je menjaju svakog dana, onda ne možete da tvrdite da su oni odgovorni kada je reč o realističkom prosuđivanju problema Kosova. To su već stvari koje treba istražiti na neki drugi način.

Ali nije to važno, poenta onoga što sam hteo da kažem je sasvim druga. Poenta je da ne znamo o društvu na temelju izučavanja percepcije građana, ne znamo.

Dragoljub Mićunović: Naša ambicija je proširenje demokratije participacijom građana

Hteo bih prvo da pohvalim dosadašnji tok naše debate. Mislim da su nam uvodničari dali jako dobrog materijala i da je to za našu dalju raspravu veoma važno.

Naravno, ne bih ulazio u ova sva metodološka pitanja da li su naša istraživanja i naši instrumenti dovoljno naučni da mi stvarno dođemo do nekih veoma, veoma naučnih podataka. O tome se vode velike rasprave, ja bih to prepustio sociološkom društvu ili nekom naučnom simpozijumu, pa da onda utvrdimo valjanost svih istraživanja i verovatnoću njihovih iskaza. Isto tako i za problem vrednosti, da li ih možemo istraživati i koje su tu teškoće. I to bih ostavio po strani.

Ali meni se dopalo ono kako smo mi krenuli, dakle, da damo sliku kakvu imamo i kao što je govorio Aristotel "pristojan čovek će očekivati onoliki stepen izvesnosti koliko mu to priroda

onoga što istražuje dozvoljava". Dakle, ako istražujete u hemiji ili u fizici ili u nekoj drugoj oblasti, biologiji, možda vam priroda tog materijala dozvoljava veliki stepen izvesnosti, ali ako radite o društvu, pa pogotovo o ovakvom jednom društvu u toku, u velikim turbulencijama, onda bi stvarno bilo previše očekivati da date neke izuzetne, egzaktne naučne stavove.

Aristotel je govorio: "pristojan čovek će očekivati onoliki stepen izvesnosti koliko mu to priroda onoga što istražuje dozvoljava".

Na kraju, oni nisu ni neophodni i svrha ovih rasprava i jeste u tome. Mi ne mislimo da ovde zamenjujemo ni Univerzitet ni Akademiju nauka, pogotovo ne nju naravno, niti bilo koji naučni institut, nego želimo da podstaknemo raspravu oko nekih važnih pitanja.

Trudimo se da izaberemo pitanja koja mogu da provociraju pre svega ljude koji žele da govore, da iznose svoje stavove i da provociramo građane, da li tu ima nešto što njih zanima da se i oni uključe u politiku.

Izborom tema želimo da "isprovociramo" građane da se i oni uključe u politiku

Dakle ambicija je proširenje demokratije participacijom građana. To jeste danas najveći problem demokratije - što se ona zatvara u određene krugove koji se nazivaju elitama, ovim ili onim, a građanin ima utisak da se njegova sudbina rešava njemu negde iza leđa, da on ne utiče na nju ni na koji način. To je sklerotičnost demokratije i to nije nikakvo otkriće, svi to odavno znaju. I onda je to problem jer razne vrste demagogije dolaze do izražaja. I zbog toga ovo što mi ovde danas istražujemo ne mora da bude ništa duboko naučno, treba da bude istinito u onom stepenu u kojem mi možemo da dođemo do istinitih podataka.

Najveći problem demokratije danas je što se ona zatvara u određene krugove koji se nazivaju elitama, a građanin ima utisak da se njegova sudbina rešava njemu negde iza leđa, da on ne utiče na nju ni na koji način

Drugo, meni se dopalo ovo o čemu je Svetlana Logar govorila, to je bio jedan lep dijalog. Sigurno je da postoje, zovimo to paralelnim svetovima ili kako god hoćemo, ali postoji nešto što je nekakva objektivna realnost, koliko-toliko objektivna, ako je to moguće u društvenim naukama i na drugoj strani jedna percepcija toga. Ona je jako mnogo vezana i sa problemom autopercepcije, to je ono što je i najteže. Nije to samo sokratovski stav "poznajem sebe samoga", nego je i jedan problem sa kojim se čovek sreće, jer na njegovu autopercepciju utiču mnogi faktori njegovog stanja koji su naravno i psihološki i materijalni i egzistencijalni i koji god hoćete.

I sad tu jeste problem što se politika nalazi negde između ta dva nivoa. Ona mora da vodi računa o realnosti, ako je ozbiljna politika, da vodi računa o mogućnostima, koliko se i kako društvo može kretati i u kom pravcu, ali istovremeno da vodi računa o emocijama i o tom mnjenju i percepciji građana ili autopercepciji. Naravno, pošto ne možemo nekom čoveku suditi na osnovu toga šta on misli o samom sebi, ne možemo ni o društvu suditi na osnovu toga šta ono o sebi misli, već je bitno i šta drugi misle o njemu i onda je dobro to komparirati.

Ozbiljna politika mora da vodi računa o realnosti i mogućnostima, ali istovremeno i o emocijama i percepciji ili autopercepciji građana

Ja sam često navodio primer iz ličnoga iskustva kada sam se upustio uopšte u politički život. Verovao sam da ja o tome imam neke dobre pretpostavke, da znam o politici, predavao sam političke teorije. I bio sam vrlo ponosan na to što ću pokušati u politici da to sasvim zasnujem na pravim temeljima, da otkrijemo na čemu se bazira društveni interes, da je interes ono što je govorio Helvecijus, ono što je zakon gravitacije za fizička tela, da je to interes za politička tela. Onda sam verovao da će biti veliki napredak ako mi privolimo ljude da nas slušaju, da im objasnimo šta su to njihovi interesi, a onda kad oni to shvate, onda će oni za tim svojim interesima da se kreću i tako ćemo napredovati kao društvo.

Šta se desilo? Prvo, da je jako teško objasniti čoveku šta je njegov interes. On ima neku svoju percepciju o sopstvenim interesima. Navodio sam već taj primer kada su se u Mionici seljaci okupili u jednoj sali napuštenog doma, dok ja njima pričam kako je poljoprivreda u svetu stvar brige države, kako Švajcarska održava seljaštvo, pa otkupi sve proizvode, pa koliko ona u to ulaže, itd. Jedan seljak na kraju kaže: "E, profesore, mani to, znamo mi to o cenama, o nafti, o otkupu, pusti to pošto nafta, pošto krompir, to ćemo mi nekako da izguramo; nego kažite vi nama, hoće li da zarate Kina i Amerika?". Dakle on ima jedan drugi interes. To deluje ovako malo šaljivo, apsurdno, ali kada slušate te razgovore onda dođete do one šale, do onog vica: u jednom durmitorskom selu kada se pobiju u kafani i udaraju se stolicama, na kraju dolazi policija da interveniše i da vidi šta se tu događalo. Oni kažu: "Politička stvar. Oni tamo tvrde da se kaže 'Iran', a ovi ovamo tvrde da se kaže 'Irak', i nisu se složili i nastala je tuča".

Problem je i u iracionalnosti ljudi jer i kada shvate shvate šta su njihovi interesi, oni idu protiv svojih interesa

Dakle, to je prvi problem, a drugi je problem koji je mnogo opasniji - i kada ljudi shvate šta su njihovi interesi, oni idu protiv svojih interesa!? Naravno, ovo je već uvlačenje psihoanalize u politiku, ali nije loše za političara da to zna i da tu iracionalnost uzme u obzir.

Mi smo svedoci tog iracionalizma koji postoji do današnjeg dana. Ljudi znaju da je glupost da proglašavaju Ratka Mladića herojem i da mi ne treba da budemo u izolaciji ili van Evrope da bi se krio Ratko Mladić. Oni znaju da to nije u njihovom interesu, da je to čista šteta, da oni nemaju od toga ništa, ali oni će zbog nekih drugih mišljenja o sebi ili neke priče, istrajavati dugo na tome.

Naš zadatak je da razvijamo mogućnosti demokratije, da razvijamo dijalog, da raspravljamo, da razmenjujemo argumente

A toga ima jako mnogo. Mnogo hvaljena crta našeg karaktera - inat - upravo je na tome bazirana. To je sad još jedan element. Kad sve to imamo onda dođe Srećko Mihailović koji je istraživač i kaže: "Hajde sad da vidimo šta je Srbija i koliko mi možemo o tome znati".

A naš je zadatak, i ovo je sve zamišljeno tako, da razvijamo mogućnosti demokratije, da razvijamo dijalog, da naučimo koliko god možemo sebe, da raspravljamo, da razmenjujemo argumente i ako to uspemo i ako nas mediji budu pratili to smatram velikim uspehom.

Zoran Stojiljković: Treba da se bavimo strukturalnim pitanjima društva

Slušajući prethodnike setio sam se jedne pitalice koja je stara jedno 130 godina: Koje su to dve stvari koje ako imalo volite ne bi trebalo nikada da gledate kako se prave? To su kobasice i zakon. Ja bih dodao treću stvar - istraživanje.

Ono što smo ovde čuli ima smisla, ja mislim da je Srećko Mihailović najviše o tome govorio, ukoliko ovo iskoristimo - ne za neko pomalo marketinško, pomalo tržišno plakanje i nadgornjavanje čija su istraživanja potrebija, da li ova koja prate pomeranja u mnjenjima o konkretnim stvarima na dvadeset ili mesec dana ili ono što su dubinski procesi analize koji zaista mogu nešto da kažu o tome šta je to stvarno Srbija.

Veliko je pitanje šta mi, imajući u vidu gomilu istraživanja i činjenica o statističkim,

javnomnjenjskim, strukturalnim pokazateljima, imamo kao realno saznanje o tome šta jeste Srbija i koliko je to upotrebljivo za podizanje kapaciteta krhkih demokratskih institucija i, recimo, za nešto uspešniju praksu. Prosto je to neka vrsta apela da ono što znamo ili što ne znamo, na neki način, imajući vrlo malo sredstava ili vrlo malo prostora kada radimo za tržište, da se bavimo ovim strukturalnim pitanjima, ili koliko malo imamo novca kada dobijamo kroz neku državnu instituciju ili univerzitete ili centre, koliko možemo da uradimo.

Ja ću dati samo dva primera i završiću izlaganje. Pazite, vi imate javni podatak da recimo u sastavu naših poslanika u parlamentu 92% ljudi ima visokoškolsko obrazovanje, i to da čak i neki veći deo procenta dolazi iz gornjeg srednjeg sloja, da pri tome četvrtina tih ljudi ima magistraturu i doktorate. Šta bismo mi na osnovu toga mogli da zaključimo? Da je kvalitet obrazovanja pao, pa se to onako servisira i dele se diplome, to je jedna varijanta. A druga je da ljudi jesu obrazovani i da možda klasičan obrazovni proces nije tako loš, ali i da je logika političke borbe i utakmice takva da formalno obrazovanje, čak i visoko, nema nikakav značajniji doprinos u okviru toga, jer se ovde radi o dominantnom tipu političke kulture i da postoji neka autonomna logika politike koja gura na sukob, na ovakve argumente, na čoveka ili batine.

Možda naš klasičan obrazovni proces nije tako loš, ali je možda i logika političke borbe i utakmice takva da formalno obrazovanje, čak i visoko, nema nikakav značajniji doprinos.

Ili je možda treća stvar: da oni prosto znaju ili shvataju šta je logika političke korektnosti, imaju to obrazovanje, ali prepoznaju da biračko telo onakvo kakvo jeste razume i prati samo grubost i politički finalizam. Mi to kao saznanje nemamo jer se mi zaustavljamo na podatku.

Druga činjenica je ono što je Srećko Mihailović govorio o istraživanjima u CeSID-u, i što je rađeno u CPA, što je odgovor na pitanje ko to vlada Srbijom. Mi smo dobili, uz vrlo mala odstupanja, činjenicu da tzv. legitimni, legalni akteri iz sfere politike i političkih institucija vlasti raspolažu sa ulogom u akcionoj vlasti sa negde trećinom, da je to recimo ovo što je ekonomija. Ali vrlo indikativno u formulaciji "kriminalci, tajkuni", a ne vlasnici velikih firmi, jeste da oni raspolažu tom sledećom trećinom i da sa nešto manjom trećinom kao partner u vlasti učestvuje međunarodna zajednica. Tek smo tu pred pitanjem.

Mi nemamo sredstava i mehanizam da propitamo sledeću stvar: da li se to pozitivno ili negativno vrednuje, da li je to možda negativan odnos prema činjenici da nam međunarodna zajednica danas određuje koliko ćemo koza ili vojnika imati, pa nadalje. Ili možda to ljudi vide kao dobro, jer da se pitaju samo naši političari, možda bismo gore prošli. Da li možemo da propitamo da li je to u sferi legitimnog, legalnog, pa se treba prihvatiti, i da li istovremeno imamo poverenje u te institucije i organizacije koje želimo da prihvatimo.

Znači, mnogo pitanja ostaje za ovakve vrste rasprava koje treba da budu još češće, od čvrstog pitanja metodologije istraživanja do onoga kako se parcijalno tumače činjenice i šta ostaje problem.

Pravo pitanje je šta su to dubinski, pravi razlozi da se nešto misli ili ne misli. I mislim da je to ono na čemu bismo morali da radimo dalje na ovom Forumu, koji je dragocen i da ga nema trebalo bi ga izmisliti.

Ja ću završiti sa nečim o čemu je koleginica Svetlana Logar govorila. Svi smo primetili da se mnjenje jako brzo menja, ali da posle intenzivne političke kampanje u medijima vezane za nesretnu situaciju potpunog odsustva rasprave, svako ko je hteo nešto da kaže u vreme rasprave o Ustavu, rečeno je da je to nasleđe Broza ili da je bilo dovoljno prethodnih razgovora o verzijama Ustava. Šta smo mi dobili na osnovu te propagande? Dobili smo rast nekih očekivanja i oko Kosova i oko političke i socijalne budućnosti, da bi to posle tri meseca nestalo.

Pravo pitanje je šta su to dubinski, pravi razlozi da se nešto misli ili ne misli. I mislim da je to ono na čemu bismo morali da radimo dalje na ovom Forumu, koji je dragocen i da ga nema trebalo bi ga izmisliti.

Milan Nikolić: Ekonomija znanja je naš jedini izlaz

Pre svega mislim da je ovo veoma koristan skup i da na ovakav način razgovaramo i o situaciji društvenih nauka i o situaciji statistike, i istraživanja. Ovo je samo početak, pa bih rekao da ima dosta disonantnih glasova, sa različitim fokusima, što ne smeta. Mislim da bismo se posle izvesnog vremena više slagali nego što se sad čini.

Ja bih sada hteo da pre svega ukažem na nekoliko elemenata sa stanovišta jedne institucije koja je bila posvećena istraživanju, koja je obavila veliki broj istraživanja, a sada se prilično muči sa finansijama da i dalje funkcioniše na takav način. Čini mi se da u ovoj našoj situaciji imamo pre svega državnu statistiku, Statistički zavod, na koji imam nekoliko važnih primedaba. Mislim da naša statistika nije dovoljno pouzdana, mislim da je staromodna, mislim da su popisi loše napravljeni.

Mi smo u našem Centru imali jednu ekipu koja je napravila, ako se dobro sećam, osamnaest

primedaba na upitnik za popis. Nama je tada rečeno da se tu ništa ne može uraditi, jer su upitnici već odštampani, i štampanje je koštalo, ako se ne varam 3.000.000 maraka. Znači ako nabavite 3.000.000 maraka možemo da menjamo upitnike. Tako da je popis 2002. godine obavljen na starim upitnicima na koje smo samo mi iz Centra imali osamnaest primedaba, a kada bi se uzeli svi istraživači zajedno, to bi bilo sigurno najmanje tridesetak primedbi. To mislim da se mora odraditi i mislim da ovaj Forum može, ako hoće da ima jednu čvrstu tačku koja obećava uspeh, da se upravo u najvećoj meri posveti tome.

Mislim da naša statistika nije dovoljno pouzdana, mislim da je staromodna, mislim da su popisi loše napravljeni.

Dakle, imamo još vremena da do 2012. godine napravimo ozbiljan i dobar upitnik za popis, koji će odgovoriti na savremene zahteve društvenih nauka i koji će biti sam temelj za sva druga istraživanja. Popis naravno ne može biti jedini način da se dođe do relevantne informacije, ali jeste temelj za sve društvene nauke - i sociologiju, psihologiju, ekonomiju i koju god drugu hoćete. Bez toga mi nemamo temelj i u biti radimo nešto bez tog osnovnog uputstva.

Drugo, nezavisna istraživanja gde spada i naš Centar, sada su u priličnoj krizi. Koliko ja znam svi smo mi u priličnoj krizi i nema novaca, strani donatori gube želju da to finansiraju, oni misle da su oni to dovoljno odradili i da bi ovde država to trebalo da preuzme. Država to ne radi, jedino su partije te koje s vremena na vreme daju novac za neka istraživanja, ali to su vrlo fokusirana istraživanja. Čak i kad se dobro i pošteno obave, ona nisu previše funkcionalna za druge stvari jer su previše fokusirana za potrebe partije.

Imamo još vremena da do 2012. godine napravimo ozbiljan i dobar upitnik za popis, koji će odgovoriti na savremene zahteve društvenih nauka i koji će biti sam temelj za sva druga istraživanja.

Mislim da bi država morala da nađe neki način da finansira nezavisna istraživanja, jer između popisa, osim ovako kvalitetnih dubinskih istraživanja, ova država zaista nema izvor informacija šta se dešava u dubinama društva. Prema tome njen je interes da se s vremena na vreme ponudi preko konkursa ili na neki drugi način, nezavisnim istraživačkim institucijama da to obave. To nisu na kraju neka velika sredstva, to je negde oko 15.000 evra za jedno kvalitetno istraživanje, pod uslovom da se ne plaćaju ludački porezi državi, jer nas država odere. Čim nam stigne grant, ona nam uzima 20%, pa na dalje. To je strašno kako država oporezuje NVO sektor ovde, ali to je takođe jedna druga tema.

Mislim da bi država morala da nađe neki način da finansira nezavisna istraživanja, jer između popisa, osim ovako kvalitetnih dubinskih istraživanja, ova država zaista nema izvor informacija šta se dešava u dubinama društva.

Što se tiče tržišnih istraživanja koja povremeno uključuju jedan blok pitanja, ona su takođe veoma dragocena. Videli smo ovde Stratežik marketing koji je iscrtavao određene trendove. To je veoma korisno, negde se ti trendovi ne poklapaju sa našim istraživanjima, ali se uglavnom,

rekao bih nekih 70%-80%, uglavnom poklapaju. Ja bih rekao da je veoma koristan i taj oblik jer nam olakšava iscrtavanje trendova.

I na kraju imamo isto tako jednu važnu komponentu koju akademska društvena nauka nema u vidu, a to je istraživačko novinarstvo koje ide u detalje i radi individualna istraživanja. Bez njih bi nam takođe puno toga nedostajalo. Opet dolazimo do onog podatka da se u Srbiji jako malo odvaja za nauku, istraživanja, obrazovanje i da bi tu morao da se desi jedan ozbiljan pomak.

Ja se bavim sada nečim što je istraživanje razvojnih modela. Imam tu u vidu pre svega Irsku i delimično Finsku. Kolega nam je pokazao nešto iz te oblasti. U poslednje vreme sve više pažnje treba obratiti na Kinu i Indiju, jer to su danas dve najpropulzivnije ekonomije. One se uglavnom razvijaju na bazi ekonomije znanja, s tim što imate vrlo značajne činioce kao što je jeftina radna snaga, koja uskoro može biti poništena ekološkim posledicama. Dakle troškovi za ekološku popravku mogu poskupeti uslove proizvodnje, čak i ako se održi jeftina radna snaga koja postepeno poskupljuje.

Međutim, ja mislim da je ekonomija znanja jedini izlaz u našim okolnostima, a to znači veće investiranje u obrazovanje i nauku i traženje onih, ako hoćete, naučno-tehnoloških niša koje su nedavno pokrivene i za koje mi imamo kapacitete. To je jedino, čini mi se, što može Srbiju na duži rok da izvuče i tu ova naša istraživanja mogu da odigraju vrlo značajnu ulogu.

Za nas je tragična činjenica, malopre sam to rekao u jednoj intervenciji bez mikrofona, da od onih učenika koji završe osnovnu školu samo 60% ide dalje u srednje obrazovanje, da je to jedna od najslabijih tačaka našeg obrazovnog sistema, da se nešto mora uvesti što pre.

Čujemo od Mladena Lazića da je Hrvatska odustala, ali ja mislim da neće zadugo odustati od obaveznog srednjeg obrazovanja; Mađarska je postigla čudo, to verovatno kolega Mikloš Biro zna, upravo uvođenjem obaveznog srednjeg obrazovanja. Na taj način se startuje tzv. ekonomija znanja i ekonomija specifičnih intelektualnih, ako hoćete, usluga jer mi ne možemo da konkurišemo Kini i Indiji jeftinom radnom snagom. Kinezi i Indusi biće uvek jeftiniji od naše radne snage. Znači, možemo da konkurišemo samo kvalitetnom radnom snagom koja ima znanje.

Za nas je tragična činjenica da od onih učenika koji završe osnovnu školu samo 60% ide dalje u srednje obrazovanje. Mađarska je postigla čudo upravo uvođenjem obaveznog srednjeg obrazovanja.

U tom smislu smatram da je prvi korak obavezno srednje obrazovanje, pa onda na dalje podizanje kvaliteta visokog obrazovanja i povećanje broja ljudi koji odlaze na visoko obrazovanje. Iza toga takođe mora, ono što smo naučili iz Irske i delimično iz Finske, moraju stajati vrlo jaki državni fondovi za stipendiranje. Vi ne možete u ovim uslovima da finansirate mlade kvalitetne klince koji dolaze iz socijalno niskih pozicija, znači iz porodica koje su siromašne, i da to prepustite tržištu.

Takozvani neoliberalni koncept "nema besplatnog ručka", pada u vodu i pre svega pada u Americi. Ja sam se školovao u Americi, znam da je na mom univerzitetu bilo 60% stipendista, a samo 40% onih koji su to plaćali. Amerika danas privlači kvalitetne, mlade ljude i uvoze kvalitetne, mlade stručnjake pre svega tako što im daju stipendiju za njihove univerzitete, a onda oni ostaju da tamo rade i to je jedini način da se danas u ekonomiji XXI veka napreduje.

Jelica Minić: Moramo da znamo gde smo i gde hoćemo da idemo

Ja bih se takođe pridružila komplimentima. Ovakva vrsta debate je svakako veoma potrebna i to u mnogim domenima. Priznajem da me je danas najviše privukla statistika. Jedna sam od onih koja je danas došla na ovaj skup upravo zbog ove reči statistika, život i statistika.

Jako cenim istraživanja kolega, uz sva ograničenja, uz sve nedostatke. Svaki put kad sam dobijala istraživanja javnog mnjenja, bila su mi izuzetno dragocena jer se ukrštanjem nekih podataka može dobiti jako dobra slika, mogu se dobiti one vodeće udarne parole. Nadam se da stranački lideri i analitičari ozbiljno čitaju ta istraživanja jer u njima se strašno mnogo toga ogleda, prelama. Moj utisak uopšte nije tako loš, ali ja doduše nisam sociolog.

Takođe, kako je rekao profesor Mićunović, treba imati u vidu materiju koja se istražuje. Postoje ograničenja mogućnosti, ono što je rekla Svetlana Logar, da je stvarnost u očima građana istovremeno i regulator ponašanja, da jedno drugo vuče na neki način. Da, tu postoji mogućnost za manipulaciju, ali postoji i mogućnost za "gajdans" (*guidance*). Ako "gajdans" - voditi, predvoditi - shvatamo kao manipulaciju, ona mora da se zasniva na nekim stvarnim činjenicama.

Ono što mislim da je glavni razlog za promene na koje je Svetlana ukazivala, i one oscilacije, je sledeće. Kad god se ljudima učini da neko zna kuda vodi ovu zemlju, ljudi se ponadaju, ali brzo shvate, izvinjavam se političarima, da niko nema pravu viziju, jasno definisane ciljeve. Sećam se nekih istraživanja o ugledu političkih institucija, političkih partija, nevladinih organizacija, crkve. Niko se tu nije mnogo dobro proveo, drugim rečima postoji veliko nepoverenje građana u one koji negde treba da ih vode i odvedu. Drugim rečima, ovi procesi kod nas su prilično haotični, sami procesi u društvu. Postoji ogromna količina haosa i nenavođenja, nego to prosto ide

interesima ili uprkos sopstvenim interesima. Ali ono što postoji je neki okvir.

Zašto je toliko važna Evropska unija? Nismo mi jedini u toj težnji i zato je strašno važan komparativan pristup, jer ako se mi poredimo sa Finskom i Irskom, onda se prepadnemo, a ako se poredimo sa Hrvatskom, Bugarskom, Rumunijom, Mađarskom, onda je to ono sa čime mi možemo da se poredimo i da posmatramo kojom brzinom napredujemo.

Mi treba da "skidamo" modele koje bismo možda najviše voleli, njih moramo da imamo kao viziju. Ali kad pravimo realna poređenja, ako se poredimo sa Irskom i Finskom, mi kažemo da nemamo šta da radimo, gotovo je. Hoću da kažem, ako danas sebe gledamo, moramo da gledamo gde smo, a istovremeno da znamo gde hoćemo da idemo.

Mislím da su i problemi decentralizacije izuzetno važni, jer kako rasporediti ograničena budžetska sredstva proporcionalno, a svaka lokalna zajednica je različita, dakle to se ne može na pravi način uraditi centralizovano.

Pomenula bih još nešto što niko nije pomenuo - to je *gender* aspekt. Ne samo zato što sam žena, nego što istraživanja pokazuju da tamo gde žene odlučuju o načinu potrošačkih modela, porodičnih, a to znači da žena mora da zarađuje, da ima neku ulogu u porodici, znači da mora da bude zaposlena. Kad žena odlučuje u mnogo većem procentu su u prioritete stavljeni zdravstvo, školstvo. Čak u vašim anketama koje sam čitala žene stavljaju u proritete zdravstvo, školstvo i ličnu sigurnost, mnogo više nego muškarci. Vrlo je važno i u tom smislu i o tome voditi računa.

Kad žena odlučuje u mnogo većem procentu su u prioritete stavljeni zdravstvo, školstvo, lična sigurnost. Vrlo je važno i u tom smislu i o tome voditi računa.

U jednom projektu koji je finansirao OEBS, zanimljivo je da su studenti bili ciljna grupa, potpuno različite prioritete imali u zamišljanju budućnosti i u onome šta oni vide kao problem. Mi smo svima davali isti skup pitanja, a oni su potpuno različito usmeravali debatu. Koliko kasnimo u uvođenju informacionog društva? U Novom Pazaru, geto unutar geta, Srbija kao geto, Sandžak odnosno Novi Pazar kao geto unutar tog geta, studenti su rekli: zašto vi dolazite ovde da pričate samo sa nama, zašto nas ne povedete u Suboticu, Novi Sad, Niš. Drugim rečima sebe doživljavaju kao geto unutar geta. U Nišu je bilo "šta se dešava sa obrazovanjem", u Subotici je dosta bilo ka civilnom društvu. Znači svaka lokalna zajednica, čak i kada se uzme samo studentska populacija, imala je neku drugu percepciju prioriteta.

I sve ovo što je Milan Nikolić prethodno rekao, dao je neki kostur odnosno zaključak za ovaj današnji skup. Na kraju se uvek dođe na pitanja: ko? šta? kada? kako? zašto? s kim?. Ako

uspemo da na ta tako složena pitanja damo dobar, suvisli i koherentan odgovor, onda smo obavili posao koji smo imali. On je tu pomenuo državu, donatore, političke stranke, ne treba zanemariti biznis, sve više korporativnu filantropiju, uključivanje naših "divnih" korporativnih lidera, takvih kakvi su, jer i oni pokazuju neke tendencije, neki prave škole, univerzitete. Možda bi neki hteli da finansiraju i istraživanja.

Dakle mi moramo da uključimo i tu strukturu onih koji treba da podržavaju ovakve vrste istraživanja, jer ona su u njihovom interesu; kvalitet institucija, statističke službe. Menja se statistika, za statistiku se donacije još uvek dobijaju, tako da se naša statistička služba reformiše. To ne znači da je ona idealna.

I najzad, nešto što mi je palo na pamet zbog pitanja medija. Moram da priznam da sam strašno mnogo naučila od prodavačica, piljarica, taksista. Moje pitanje je da li vi možete na ove vaše razgovore da jednim slučajnim uzorkom dovedete i nekoliko takvih ljudi?. Mislim da bi to jako bilo korisno, desetak ljudi u publici, a što da ne, neka neko od njih bude i za stolom, ima toliko pametnih i elokventnih ljudi. Od taksista ćete uvek znati u kom pravcu se ovo društvo kreće, a sa nekim od prodavačica sa kojima sam pričala u tekstilnoj radnji, ja sam se iskompleksirala.

Tako da mislim da uključivanje naroda u ove debate, ako to ne zvuči suviše demagoški i populistički, mislim da bi moglo biti jako korisno, pod uslovom da oni budu ohrabreni da je njihova uloga da budu nemilosrdni, da budu strašni prema onima koji sede recimo za jednim ovakvim stolom.

Srećko Mihailović: Tipična greška u istraživanjima je kada pitamo ljude ono što ne znaju

Moj utisak je da mnogi među nama, a pogotovo među političarima, zaključuju o našoj stvarnosti na osnovu toga šta misle taksisti i prodavačice. Bojim se da to jednostavno nije mera stvari. Može da bude interesantno za viziju, ali ovde je reč o istraživanjima, o naučnim istraživanjima, o lošim istraživanjima koje imamo i o njima treba da govorimo.

Jedna od grešaka koja mi je sada pala, na pamet a koja je tipična za naša istraživanja to je tzv. ekspertizam. To je kad pitamo ljude ono što oni ne mogu da nam odgovore, ono što ne znaju. I onda oni, pošto ih je sramota da ne znaju, počinju da tipuju i izmišljaju na licu mesta. Navešću

taj podatak koji je Mikloš Biro rekao: imamo gotovo petinu funkcionalno nepismenih građana, onih koji i ako nešto pročitaju ne umeju da ponove jedan pasus toga što su pročitali.

Mi imamo polovinu stanovnika ove zemlje čiji je najviši obrazovni nivo osam godina osnovne škole. Kad mi njih pitamo ove komplikovane stvari, suverenitet, koliko među svršenim studentima Fakulteta političkih nauka zna šta je suverenitet, a mi sad običnog građanina koji u proseku ima osam godina škole, pitamo o suverenitetu i teramo ga da se odluči između suvereniteta na Kosovu i EU. Za njega je sve to nebuloza do nebuloze i na kraju kaže nešto da vas se otarasi.

Imamo gotovo petinu građana funkcionalno nepismenih, onih koji i ako nešto pročitaju ne umeju da ponove jedan pasus toga što su pročitali. Mi imamo polovinu stanovnika ove zemlje, čiji je najviši obrazovni nivo osam godina osnovne škole.

Završavam podatkom u istraživanju u jednoj firmi koja ima 2.000 zaposlenih, potpuni obuhvat, nastojalo se da svi koji su u toj firmi uposleni budu anketirani. Šta se ispostavilo? Da je tačan ovaj podatak o petini nepismenih. Gledajte, teško ljudi priznaju, kažu "ne vidim, nisam poneo naočare". Ja onda kupim na buvljaku one naočare od 150 dinara, čitav repertoar od 0,5 pa nadalje, pa im dam da biraju. Pa mi kažu: "ne odgovaraju mi nijedne", "ne vide".

Zatim oko žena, molim vas, reč je o zaposlenim ženama. Trećina žena ne ume da odgovori na pitanje o ukupnim primanjima u domaćinstvu. Ona nema pojma, jer neko drugi vodi računa o tome. Ona možda i zna kolika je njena plata, ali ne zna kolika je plata njenog muža.

Našu javnost zamenjuje sfera politike

Ono što vredi reći to je sledeće: jad i beda istraživača na jednoj strani, a na drugoj partokratska svevlada, svemoć. Mi imamo jedan partokratski sistem, ustanovljen u poslednjem Ustavu, dakle ozvaničen na najvišem mogućem nivou i mi imamo tih šest, sedam partija koje ako se dogovore mogu da proglase zemlju ravnom pločom.

Mi imamo jedan partokratski sistem, ustanovljen u poslednjem Ustavu, dakle i mi imamo tih šest, sedam partija koje ako se dogovore mogu da proglase zemlju ravnom pločom.

Ta druga strana, jad i beda istraživača, finansijska situacija istraživača u društvenim naukama je strašna, blago rečeno. I ovde kada se govorilo o istraživanjima, govorilo se koliko treba novca za istraživanje, a niko ne kaže koliko bi novca trebalo da bi se napisalo nešto o tom istraživačkom radu. I sve dok se mi budemo zaustavljali na nivou tog golog istraživačkog podatka, mi nećemo

imati prava istraživanja. Možemo zadovoljiti naručioca sa tim jer njemu ne treba mnogo, ali ne možemo naučnu javnost i ovu javnost o kojoj mi govorimo.

Dakle, mora se napisati tekst, objaviti u naučnom časopisu, mora se napisati knjiga. Molim vas, onoliko para koliko ja dobijem za jedan tekst od jednog tabaka, nekvalifikovani fizički radnik zaradi za trinaest, četrnaest dana. Ja za trinaest, četrnaest dana ne mogu da napišem ni tekst za novine. Jja to ne umem. Meni treba tri puta više vremena, a to praktično znači da je taj nekvalifikovani fizički radnik tri puta bolje plaćen od mene.

I sve dok mi imamo takvu situaciju, nemojte očekivati da će moje kolege iz branše učestvovati u nekoj javnosti i odvajati, žrtvovati neko svoje vreme koje koriste za preživljavanje da bi simulirali ili stvarno bili u nekoj javnosti.

Nama javnost zamenjuje sfera politike. Ono što vidimo da se dešava u Skupštini - to je nama javnost. Kakva? O tome nek svedoče oni, vidim ovde ima dosta poslanika.

Ksenija Petovar: Potrebno je malo više odgovornosti svih aktera u društvu

Ja bih postavila pitanje: da li podaci sa kojima raspolažemo ikoga obavezuju? Meni se to čini veoma važnim pitanjem.

Setite se, pre nekoliko godina su pronašli jednog Šveđanina od pedeset i kusur godina nepismenog, pa se cela Švedska uzbudila. Odmah su ga poslali na kurs opismenjavanja. Da li se naše ministarstvo obrazovanja i pre 2000. i posle 2000. pozabavilo pitanjem otkuda toliki broj nepismenih i dece bez završene osnovne škole u kontingentu od 18 do 30 godina. Dakle ne oni što su to bili pre 30-40 godina. Mi se naprosto time ne bavimo.

Ja ću vas samo podsetiti, na žalost, prva stvar koju je uradila vlada, odnosno ministarstvo Gaše Kneževića je da ugasi devet osnovnih škola u Beogradu, jer bože moj, deca su radila u jednoj smeni. I da tih 7.000 klinaca prebace u rad u dve smene. Dakle naša deca, ovo malo dece što smo čuli iz statistike, ne samo što ih je toliko malo, nego moraju da idu u dve smene. I ne znam da li znate da u Beogradu postoji i stotinu klinaca koji idu u tzv. međusmenu.

Dakle, malo više odgovornosti, javnih aktera, skupštine, ministarstava, za sprovođenje onih politika za koje nam je sasvim jasno da su problematične.

Aleksandra Knez-Milojković: Hajde da uspostavimo standarde politički odgovornog ponašanja

Zahvaljujem se što ste nam omogućili da i sektor održivog razvoja i životne sredine bude na Političkom forumu. Svuda u razvijenim zemljama pitanja održivog razvoja i životne sredine su pitanja visoke politike. Mi se bavimo strategijama održivog razvoja, strategijama koje daju bolji kvalitet života građanima, bavimo se ekološkom diplomatijom i ekološkom bezbednošću.

Ono što sam ovde čula od principa našeg rada je da upravo struka, da partnerstvo struke i ostalih aktera, vlade, lokalne zajednice, nevladinih organizacija, mora stalno da postoji. Zašto je to tako? Upravo da bi nama život bio bolji i da bi statistike bile zadovoljavajuće.

Čuli smo ovde da istraživanja nema ko da plati, a i da kada ima ko da plati, da političke stranke koje su kredibilne, koriste ta istraživanja. Kada bi se i malo na pravi način koristila ta istraživanja, onda bismo došli i do prioriteta. Evo, mi smo skoro radili indentifikaciju lidera iz oblasti održivog razvoja i životne sredine, odnosno istraživali smo ko je u periodu od 2000. do 2006. godine diplomirao, magistrirao i doktorirao iz te oblasti. I došli smo do zapanjujućeg podatka da je to samo 21 osoba, a nama su za pridruživanje EU potrebne hiljade ljudi koji se bave tim stvarima. Moramo da pokažemo da to što imamo na papiru i realizujemo.

Stalno se pominje društveno odgovorno poslovanje ili ponašanje. Ja onda postavljam pitanje, hajde da uspostavimo standarde politički odgovornog ponašanja. Koji su to standardi? To je nešto što bi mogao ovaj Forum i istraživači da rade. Koji su to standardi koji će našu zemlju dovesti u bolji život i da građani Srbije jednog dana kažu "da, ja sam zadovoljan", i da se ne bavimo bruto društvenim dohotkom, nego količinom sreće, koliko smo mi zadovoljni u Srbiji.

Željko Ožegović: Uticaj građana u društvu je minimiziran

Ja neću toliko da govorim o lokalnoj samoupravi iako bih mogao mnogo da govorim iz te političke ravni. Pozdravio bih održavanje ovog Foruma i nadovezao bih se na jedan komentar kolege Lazića koji je postavio pitanje šta je smisao gomilanja podataka.

Iz ovih podataka smo mogli mnogo da vidimo o tome gde je naše društvo bilo u ranijem periodu, a gde smo sada. Nije "za džabe" Gete davno rekao "Možda brojke ne upravljaju svetom, ali pomažu da se upravlja tim svetom". I ako je to u rukama nekoga ko zaista želi da pročita brojke i na adekvatan način da ih upotebi, tu naravno ne mislim, kao što je kolega Mihailović rekao, na naše "prepametne" političare koji možda zaista mogu da daju odgovore na pitanja kako doći do odgovornih političkih rešenja za određene probleme u društvu.

Postavlja se pitanje, a to je jedno od ključnih pitanja, ono što je i profesor Mićunović ovde postavio, gde je građanin u svemu tome, gde se građanin nalazi između ta dva izborna ciklusa, šta je to što bi građani želeli u određenom momentu?

Bojim se da sem ovih istraživanja javnog mnjenja, oni nemaju mesta i prilike gde mogu ta svoja stremljenja i želje da iskažu, pa i političke stavove između ostalog. Mislim da je uticaj građana u društvu minimiziran. Ja sam upravo bio na jednom okruglom stolu gde se govorilo o problemima decentralizacije i o onome što nas čeka u narednom periodu. I predsednik opštine Inđija Goran Ješić i ja smo dosta kritički govorili o svemu onome što se dešavalo. Profesor Ivić je postavio pitanje, odnosno rekao, da mu nije baš uobičajeno da ljudi koji se nalaze u vlasti i u političkim strankama, na taj način kritički govore o određenim problemima. Odgovorio sam da se ne osećam kao neko ko obavlja vlast, nego neko ko jednostavno pokušava da izvršava određenu funkciju, ali da pre svega moramo da razmišljamo kao građani.

Kao što sam rekao, mislim da mnogi građani imaju isti utisak da je njihov uticaj zaista minimalan i svodi se samo na ubacivanje onih glasačkih listića, od momenta kada se izbori raspišu. U situaciji kada je politička situacija ovakva kakva jeste, kada imamo stranke kakve imamo, kada je ekonomska situacija kakva jeste, kada institucije ne rade svoj posao i da su u dosta lošem stanju, oni vide partije kao izlaz za rešavanje nekih egzistencijalnih problema, ali ih ne vide kao mesto gde mogu ozbiljno da debatuju po određenim pitanjima.

Ta zatvorenost se ogledala i u prethodnom periodu. Mogu da vas podsetim na način na koji je Ustav donesen, način na koji su mnogi zakoni doneti u periodu one prve vlade od 2000. do 2003. godine, a pogotovo ove druge vlade. Onoj prvoj možemo i nešto da oprostimo zbog problema koji su nasleđeni i zbog potrebne brzine rešavanja tih problema. I zaista krupna cena je plaćena u mnogim segmentima zato što nisu otvorena pitanja ni ozbiljna rasprava. Ona čak nije otvorena ni u samim strankama koje na kraju i donose te odluke u parlamentu, a ne donose ih građani.

Krupna cena je plaćena u mnogim segmentima zato što nisu otvorena pitanja ni ozbiljna rasprava. Ona čak nije otvorena ni u samim strankama koje na kraju i donose te odluke u parlamentu, a ne donose ih građani.

Ja bih ovde mogao da govorim sa mog aspekta kolika je cena centralizacije koju je ova država platila, cena što su mnoge pogrešne odluke donete, ali da ne dužim, ja mislim da je dobro što je taj dijalog otvoren, makar se taj dijalog vodio i na ovakvim forumima i okruglim stolovima.

Pridružio bih se mišljenju profesora Stojiljkovića da je zaista potrebno da se ovakvi forumi održavaju i da naravno budu otvoreni za javnost da i drugi mogu da se uključe. Možda su to jedina mesta gde se može povesti neka ozbiljna debata. Ja se nadam da će i naše stranke da krenu tim putem, ali za sada kakva je situacija i po onome što su spoljne manifestacije, nisam toliko uveren u to.

Jagoda Jorga: Dobra politika je zasnovana na argumentima, dokazima i činjenicama

Ja sam profesorka i poslanica, u dvostrukoj ulozi. Nisam šizofrena, ali mi je uloga dvostruka. Ja sam istraživač, i od skora sam u parlamentu. Htela sam nekoliko reči da kažem u prilog onoga što smo ovde čuli.

I ja sam privučena rečju "statistika". Ja sam neko ko je ceo svoj život radio upravo na dobrim podacima, pa sam htela nekoliko reči o tome da kažem.

Politika ne može biti zasnovana na tome šta javno mnjenje misli. Dobra politika formira javno mnjenje, dobra politika predviđa šta je čeka u budućnosti, predviđa rešenja za budućnost. Dobra politika mora biti argumentovana.

Da bismo sve to imali mi moramo da imamo podatak, ozbiljno dobijen kvalitetan podatak zasnovan na metodologiji koja se svuda u svetu koristi. Znači metodologija je jedna od reči koju Srbi najviše mrze - mnogo vole improvizaciju. Metodologija upravo služi tome da se formira nešto što se zove dugoročna strategija. Ne možete vi da imate zdravstvo, ne možete da imate obrazovanje, ne možete da imate ni "p" od prosvete, ne možete da imate pravosuđe, ako nemate dugoročnu strategiju.

Politika ne može biti zasnovana na javnom mnjenju; dobra politika formira javno mnjenje, predviđa budućnost i nudi najbolja moguća rešenja

Ilustrovaću vam na primeru zdravstva i načina na koji se u ovih sedam godina ovde vodila nekakva strategija u zdravstvu. Korišćenje podataka je vrlo proizvoljno. Ovde u javnosti vlada mišljenje da mi imamo mnogo doktora. To je potpuna glupost. Mi imamo manjak doktora. Imamo 250 do 270 doktora na 100.000 stanovnika, a osim Albanije sve druge zemlje, razvijeni svet, imaju 340 do 400. Ali ovde stalno čujete "ne trebaju nam doktori". Mi imamo mali broj lekara opšte prakse, pa nikome nije palo na pamet da u tom smeru radi specijalizacije.

Morate da imate podatak kako biste znali kako ćete za deset godina da planirate razvoj zdravstvene službe. Podatak o dijabetesu: zvanični podaci naše statistike, razni, kažu da u Srbiji imate 1,2% do 2% stanovnika koji su dijabetičari. Kada to izračunate na 6.500.000 odraslih stanovnika to vam dođe od 65.000 do 100.000. To je podatak koji bi morao da bude tačan i koji ja dobijam od profesora koji se bave istraživanjem. Kada to uporedite sa svetom, kada uporedite i sa nivoom drugih faktora rizika, ispada da mi imamo 5%, znači 5% na 6.500.000 ljudi. Pa to je 330.000. Znači od toga zavisi moj argument kada sutra kažem "nemojte ljudi da ukidate savetovalište za dijabetes u domu zdravlja na Novom Beogradu", kad me pita Ožegović "je li, šta da radim sa tim Domom zdravlja", ako me pita, a nadam se da će da me pita. Dakle, to je argument, a ne to što će neko da kaže "slušaj, mi toga nemamo, video sam tamo negde piše".

Znači, ono što meni smeta i nedostaje i što se nadam da će Demokratska stranka čija sam ja članica uspeti da uvede, a to je da, kada ja dobijem podatak da 40% naših đaka ne zna da reši ni osnovnu stvar, onda tamo neko ministarstvo prosvete kaže "čekajte, ljudi, ovo su ozbiljne stvari i ozbiljni problemi, i ovo zahteva da mi kao ministarstvo dugoročno planiramo u odnosu na to".

Podatak u Požarevcu gde je čovek radio magistarski rad: 26% dece je pothranjeno!? U Srbiji u kojoj imate hrane koliko hoćete, 26% dece glada. Naravno nemamo podatak koja je etnička struktura te dece. Znači to je podatak koji treba da kaže nekome šta je prioritet politike. Na tome treba da se zasniva argumentovana politika, politika koja dugoročno gleda, politika koja neće zavisiti od toga šta ovi ljudi, građani, znaju ili ne znaju jer prosto i jednostavno i nije im posao da to znaju. Neko me je platio da završim doktorat i da znam šta mi je posao.

Druga je stvar i posao politike. Ovo drugo čime se bavim je mogućnost da utičete na tokove, mogućnost da privučete veliki broj ljudi iza toga, koji će stati i razumeti da je to prioritet neke društvene stvarnosti i da taj parlament i te političke stranke stvarno imaju neki zadatak koji treba da obave.

Prema tome, statistički podaci su od izuzetne važnosti i ja bih se složila sa gospodinom Mihailovićem da mi zaista ne znamo mnogo. Ne zato što nemamo podatke, mi nemamo kvalitetan podatak, to znači nije metodološki uporedljiv. Nauka mora da ima metodologiju i istraživanje koje je ponovljivo. Znači svako ima pravo da ga ponovi na drugom uzorku i da utvrdi da li ste vi slagali vaš podatak ili ne. To je razlika između nauke i onoga što nije nauka. Prema tome, metodologija, kvalitetan podatak i naravno interpretacija koja je jako često na ovim prostorima bila loša.

Moja poruka bi bila - politici u kojoj sam trenutno, a istraživačima iz kojih sam potekla - da bi politika koja je zasnovana na argumentima, dokazima i činjenicama zapravo kvalitativno izmenila tu političku kulturu o kojoj toliko govorimo.

Dragoljub Mićunović: Ni jedno društvo danas ne može da se razvija bez veoma ozbiljnog planiranja

Mogu samo da zažalim za tim što je činjenica takva. Postoji nešto što se zove društveno planiranje, što smo mi u ovoj našoj eri liberalizacije potpuno zaboravili. Misli se da je svako planiranje odmah neki socijalizam, i odmah se kaže "nemojmo o tome da razgovaramo". Ni jedno društvo danas ne može da se razvija bez veoma ozbiljnog planiranja.

Moraju se planirati kadrovi koji su neophodni društvu, a ne totalno prepuštati to tržištu. Ne može društvu biti svejedno da li će imati toliko i toliko lekara, inženjera, ekologu ili bilo koje struke. Prema tome to je posao vlade, njene strategije, određenih komiteta ili saveta unutar vlade, ili prosvetnih saveta, zdravstvenih, naučnih itd. U svakom slučaju to je potpuno nedopustivo.

Moraju se planirati kadrovi koji su neophodni društvu, a ne totalno prepuštati to tržištu.

Ja bih vas podsetio na nešto iz davnijih dana. Kada su hteli da izađu u susret studentima zbog pobune 1968. godine, onda su Tito i njegova vlada smislili brzo donošenje zakona koji obavezuje preduzeća da zapošljavaju mlade diplomirane ljude. Onda se već zajedno sa tom ekonomskom reformom ili kako su je već bili zamislili, vrlo brzo pokazalo da ta anarhija i to tržišno regulisanje kadrova nije dobro. Naravno, to se posle izvrglo u šta se izvrglo, ali je problem i onda bio ukazao i važan za svako društvo.

Mislim da je to jedna od najvažnijih strateških odluka koju ova vlada, ako želi održiv razvoj, mora da uzme u obzir.

Zoran Lutovac: Nadam se da će Forum uspeti da podstakne građane da se uključe i daju odgovor na pitanje "Gde sam tu ja?"

Samo sam hteo da povežem neke stvari o kojima su govorili Mikloš Biro i profesor Stojiljković, Ksenija Petovar i još mnogi, a tiče se obrazovanja, a u vezi je i sa taksistima. Dakle, taksisti su tako elokventni zato što su završili fakultete pa moraju da taksiraju, zato što ne rade svoj posao, tu je suština problema.

Dakle ključ problema jeste u ovome što je bilo jedno od pitanja svih onih koji su se interesovali za obrazovanje, kome će pripasti obrazovanje, kao da je to bitno, ali izgleda da jeste, jer u zavisnosti od toga kome pripadne obrazovanje takva će se politika u obrazovanju i voditi. Kao da vlada nije jedinstvena i kao da mi nemamo ideju o tome šta je naš prioritet u obrazovanju i kakva je strategija u obrazovanju, pa to zavisi od toga kome pripadne obrazovanje, onda se u tom pravcu krećemo.

To je tragedija, to je problem, što obrazovanje prvo zavisi od toga kome će da pripadne, s druge strane sve ono što se izdvaja za obrazovanje shvata se kao trošak, a ne investicija. Što umesto da se na obrazovanje gleda strateški, to zavisi od toga ko će da vodi obrazovanje. Mi onda imamo šansu da se upropastimo i za narednih, pitaj boga koliko godina, jer tu se upropaštavaju sledeće generacije i generacije.

I tu dolazimo do ključa problema: da napravimo prioritete, razgovaramo o prioritetima. Ne smeju ova pitanja biti monopol stranaka, pogotovo ne smeju biti monopol u vođenju određenog ministarstva, gde niko drugi nema šta da kaže na tu temu. I te kako ima šta da kaže, i te kako je to stvar svih nas.

Sve ono što se izdvaja za obrazovanje shvata se kao trošak, a ne investicija. Umesto da se na obrazovanje gleda strateški, stvari zavise od toga ko će da vodi obrazovanje.

Ovo je jedan od načina, ovakvo organizovanje jedne vrste javne debate jeste način da se pošalje poruka, a mediji da prepoznaju ono što je suština. Nije uvek tako dosadna suština, nije uvek zanimljiva samo neka pikanterija iz javnog života neke ličnosti. Može mnogo toga da se prikaže. To je stvar elokvencije i stvar obrazovanja onih koji uređuju medijski prostor, može to da se prikaže na način koji je prihvatljiv i shvatljiv ljudima. I nije tačno da ljude interesuju samo neke nebitne stvari.

Nadam se da će ovaj Forum uspeti u onome što je i bila ideja, a to je da podstakne građanina da se uključi i da dâ odgovor na pitanje "Gde sam tu ja?". Sve je to povezano sa njegovim životom, ako samo malo razmisli.

(Beograd, 11. juna 2007)